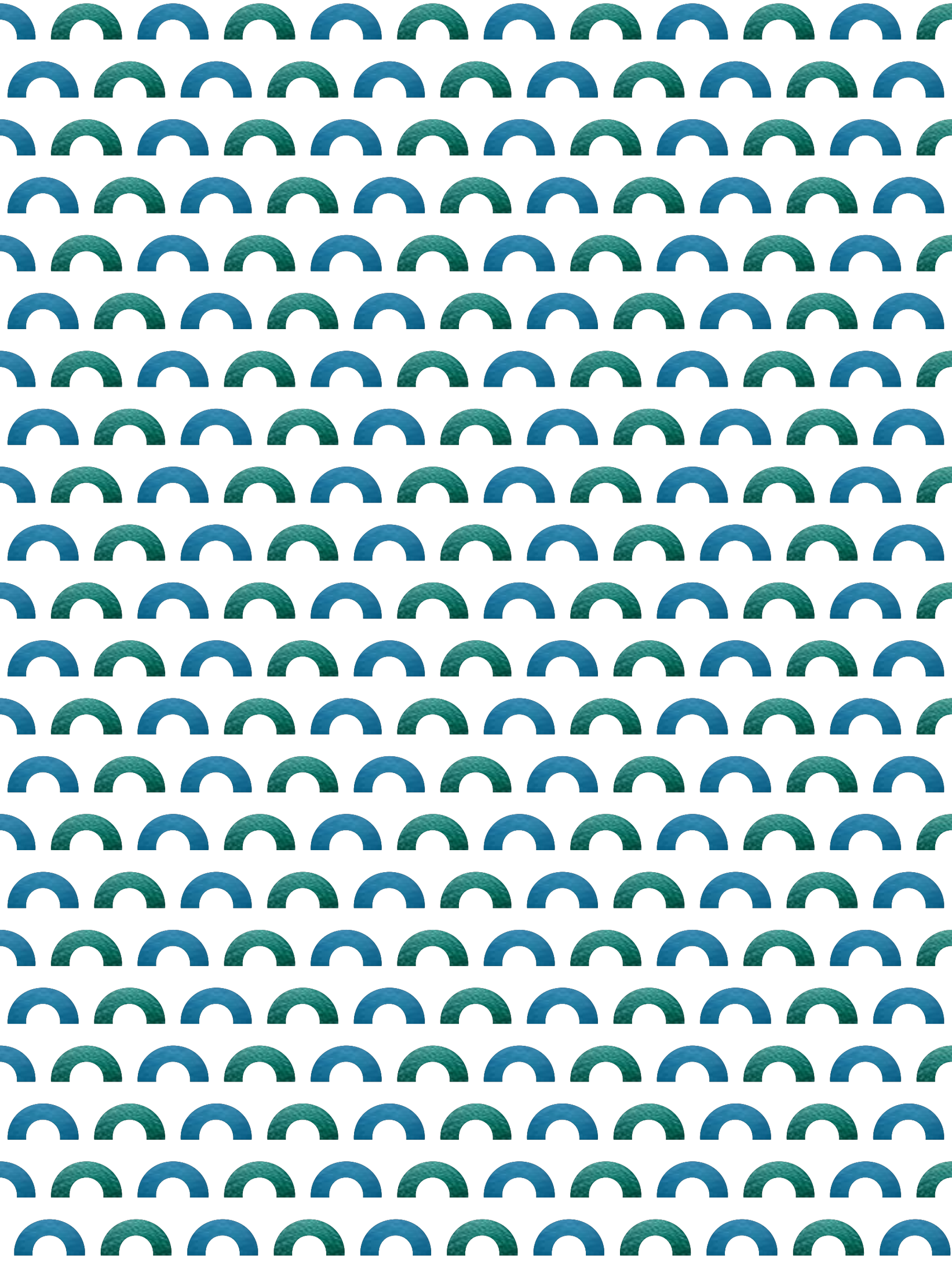
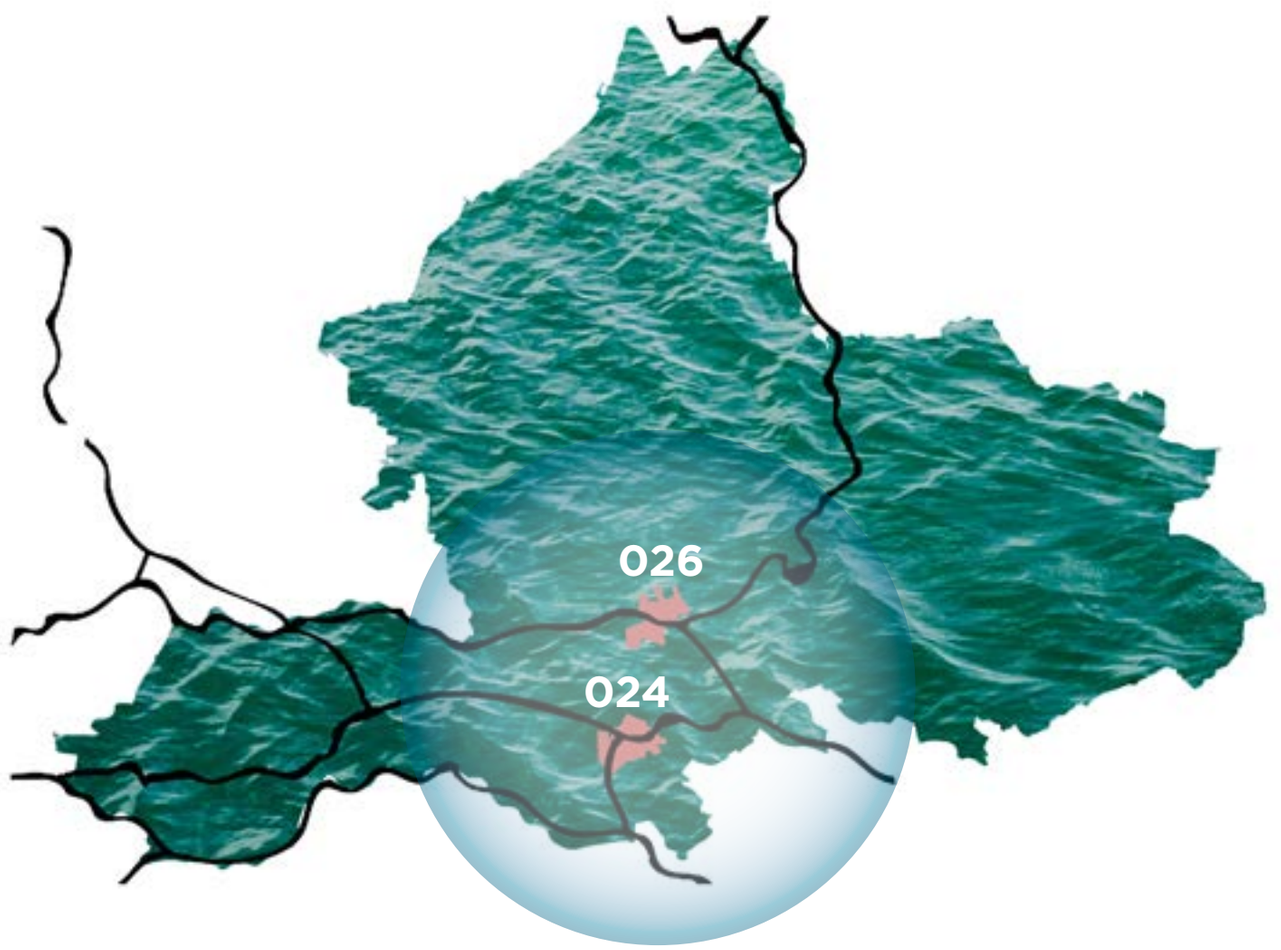

25
Arnhem
Nijmegen

Groeidocument 025 Arnhem Nijmegen

Dit is het begin van een tocht waarin we op zoek gaan naar dat wat ons bindt en dat wat ons versterkt. We beginnen met wie we zijn – het profiel – gevolgd door dat wat we willen zijn – de ambities – en hoe we daar willen komen – de proeftuinen. Dit document is het begin van een groeiproces en zo moet het gelezen worden.

En in de woorden van Plato:
“Het begin is het belangrijkste deel van het werk.”

“Bundelen van krachten, zowel cultureel als bestuurlijk, creëert een enorme meerwaarde voor de regio. Gezamenlijk is er indrukwekkend veel werk verzet. De komende jaren borduren we hier op voort zodat er straks ook geoogst kan worden. Het resultaat is een sterke culturele regio met een aanprekend en hoogwaardig aanbod waar meer publiek profijt van heeft en waarmee ook ander publiek wordt bereikt.”

Hans De Vroome
wethouder Cultuur Arnhem

“DE ENERGIE IS AANSTEKELIJK”

“Ik ben heel blij met alle initiatieven die in deze regio zijn ontstaan door elkaar op een andere manier te ontmoeten. De culturele netwerken en de drie overheden hebben een extra impuls gekregen door de wens van de minister van OCW om bij het Rijkscultuurbeleid ook nadrukkelijker uit te gaan van wat er in de stedelijke regio’s leeft. De energie is aanstekelijk. Ik verwacht dat dat tot mooie plannen gaat leiden. Niet alleen de inwoners van Arnhem en Nijmegen gaan daarvan profiteren, maar ook mensen in de wijde omtrek!”

Josan Meijers
gedeputeerde Cultuur & Erfgoed provincie Gelderland

**“In het buitenland zeg ik altijd: ‘We live and work in the forest’...
We hebben de voordelen van de stad én de voordelen van de natuur. In mijn werk probeer ik mensen ondanks hun drukke leven even stil te laten staan en er gewoon te zijn. Hier kan je die rust vinden en word ik als kunstenaar geïnspireerd.”**

Florentijn Hofman
kunstenaar

“Initiatieven van onderop zijn de kracht van 025. Samenwerking tussen Arnhem en Nijmegen slaagt als we geloven in en vasthouden aan die eigen culturele kracht. Samen gaan we slim en innovatief om met productie, podia en publiek. Een spannende tocht van leren, experimenteren en doorgroeien.”

Noël Vergunst
wethouder Cultuur Nijmegen

Inhoudsopgave Groeidocument 025

Citaten p. 2

Column p. 7
door Mensen
Zeggen Dingen
het groeiproces p. 8
disciplines p. 9

1. Het proces p. 10
Alles begint met gunnen
facts & figures p. 12
what's in a name p. 13

2. Het profiel van 025 p. 14
Tegenpolen trekken elkaar aan
time is on our side p. 16
top-down, bottom-up p. 18
let's work together p. 19
inwonersonderzoek p. 20

3. Belangrijke ontwikkelingen p. 22

4. Ambitie 025 p. 24
Een spannende zoektocht

5. Proeftuinen p.26
hoe verder? p.27

Citaten p.28

Colofon p.33

025, STEL JE VOOR...

In het begin zullen twee plukjes mannen in voetbalshirts heel luid gaan protesteren. Ook mensen die verandering eng vinden zullen protesteren. Juist de mensen die er meteen tegen zijn vragen wij de ogen te sluiten en even mee te denken.

Stel je voor: een stad met Sonsbeek én Kronenburgerpark, twee clubs in het betaalde voetbal (in tegenstelling tot Amsterdam), een universiteit én gerechtshof. We kunnen trots zijn op Valkhof Festival en Hoogte80, in het weekend kiezen tussen het Openluchtmuseum of het Afrika Museum, Burgers' Zoo of Heilig Land Stichting. Iedereen bezoekt De Vierdaagsefeesten (ze lopen toch al langs Arnhem) én Koningsdag in Arnhem. We vervloeken de chaos op het Keizer Karelplein èn nemen opnieuw de hele Arnhemse ring na een gemiste afslag.

We zijn trots op onze geschiedenis, die van de Romeinse tijd tot aan de Tweede Wereldoorlog spannend is gebleven. Elst gaat na een lobby van een paar jaar als enorme parkeerplaats dienen en het aantal lijnbussen moet verdubbelen. Trolleylijnbussen uiteraard.

De mensen die in rust willen genieten van een gemoedelijk leven aan de uiterwaarden trekken naar Nijmegen Noord en Arnhem Zuid. Oosterhout en Bemmel worden nieuwe Vinexwijken. We nemen het Nijmeegse bestuur en de Arnhemse organisatiedrift en koppelen die aan elkaar; jokkende ambtenaren worden opgesloten in het Duivelshuis. Het gebied gaat 'Land van Rijn, Maas en Waal' (kortweg: 025) heten en we nemen een nieuw accent aan, met de platte 'e' en de harde 's'.

Kom hier wonen! In de vijfde stad van Nederland, een grootmacht in het Midden Oosten. De herenhuizen, de musea, de duizenden lichtjes die bij nacht in het donkere heuvellandschap verdwijnen. De onstuimige rivieren met vrachtschepen en de bijzondere flora en fauna in de uiterwaarden. De belofte van de Betuwe en heidevelden op fietsafstand; eindeloze hondenuitlaatplekken. Fijne krakerskroegen, een explosie aan creatief talent en een mogelijkheid om te stralen, ondanks de overdadig aanwezige nederigheid. Ons wapen zal bestaan uit een tweekoppige adelaar én twee beren. Wij weten het wel!

Het is Buda en Pest ook gelukt, dus nu moeten wij Arnhijmegenaren niet flauw gaan doen en gewoon werken voor eenwording in 025. Anders kwijnen we weg in het oosterse niemandsland.

Cees de Beer & Tim Lenders - Mensen Zeggen Dingen

Column Mensen Zeggen Dingen

Mensen Zeggen Dingen is een Arnhems-Nijmeegs collectief dat in meerdere steden in Nederland en Vlaanderen spoken word, poëzie, theater, rap, cabaret, stand-up en improvisatie presenteert.

Het groeiproces

Wat je hier ziet is een weergave van het proces dat we de afgelopen maanden samen hebben doorlopen. Een bijzonder proces waarin de culturele sectoren en de overheden van begin af aan samen optrokken. Ons startpunt was het huidige profiel van de regio: hoe ziet 025 er op dit moment uit? Vervolgens zoomden we uit naar de belangrijkste ontwikkelingen om ons heen: wat vragen culturele instellingen en overheden van ons? De antwoorden op deze vragen vormen de basis van onze ambities waar we de komende tijd verder aan werken, onder andere in onze negen proeftuinen.

De mens & 025

Stad & groen

Onderscheidend & aanvullend

Cultuur & 025

Profiel

Individualisering & verbinding

Mobieler & statischer

Digitaal & analoog

Culturele verdringingsmarkt

Versnelde urbanisatie

Ontwikkelingen

VOOR EN MET ONS PUBLIEK

1. Culturele kennis vergaren en delen

2. Investeren in het publiek van de toekomst

DE SECTOR VERSTERKEN

3. Doorlopend van en met elkaar leren

4. Talentontwikkeling

SAMEN STERKER

5. Een brug slaan tussen theorie en praktijk

6. Cultuur als katalysator

7. Afstemming cultuurbeleid

Ambitie

Publiekskennis & smaakclusters

Smart Culture 025

Gelders filmfonds & filmcommissioner

Productienetwerk jeugdtheater & –dans

Poppunt Gelderland

Hub filmeducatie & beeldgeletterheid

025 Convenant onderwijs & cultuur

Broeikasfestival 025

Intensivering samenwerking overheden

Proeftuinen

Disciplines
Een doorsnede van de culturele sectoren in Arnhem en Nijmegen ingedeeld naar hoofddisciplines. Instellingen die meerdere disciplines omvatten zijn geplaatst onder ‘multidiciplinair’.

	Arnhem	Nijmegen
beeldende kunst	Museum Arnhem Collectie De.Groen SONSBEEK Plaatsmaken Motel Spatie Code Rood Studio Omstand Kunst op de Koffie World Living Statues Festival circa … dit Stockhaven World Street Painting	Derde Wal FABRIKAAT Expoplu Oddstream Museum Het Valkhof Extrapool Afrika Museum The Big Draw
dans	Introdans Jens van Daele Dansstorm Oost Arnhemse Meisjes Telder	
erfgoed	Nederlands Openlucht Museum Bridge to Liberation Experience Eusebiuskerk Rozet Erfgoedcentrum Gelders Archief	De Bastei Stevenskerk Museumpark Orientalis Besiendershuis Huis van de Nijmeegse Geschiedenis Nationaal Bevrijdingsmuseum 1944-1945
multidisciplinair	Musis & Stadstheater De Nieuwe Oost Theater aan de Rijn Hoogte80 Festival INNOVATE ArtEZ Finals	Nijmeegse Kunstnacht Cultuur op de Campus RUIS Festival op ’t Eiland Nijmeegse Vierdaagsefeesten Nijmegen Klinkt! De Nieuwe Oost Stadsschouwburg & De Vereeniging De Kaaij
broedplaats	Coehoorn Centraal SLAK De Kleine Campus De Federatie Arnhem De Transformatie face Arnhem	Honigcomplex NYMA-kwartier SLAK De Vasim De Houtwerf De Krayenhoffkazerne Zeepfabriek
vormgeving	State of Fashion Fashion+Design Festival Arnhem CASA Ontwerp Platform Arnhem	Nijmeegs Ontwerp Platform Made in Nijmegen Galerie Marzee

	Arnhem	Nijmegen
muziek	Het Gelders Orkest BOT Luxor Live orkest de ereprijs ASM Festival De Luie Hond NJO Muziekzomer AMZAF Willemeen Park Open Jacobiberg Charivari Trio GelreDome Popronde	Music Meeting Drift - om te Dansen Down The Rabbit Hole De Staat De Basis Emporium Popsport Merleyn Doornroosje Goffertpark Oranjepop / Bevrijdingsfestival Radboud Rocks Popronde Valkhof Festival NJO Muziekzomer Festival Jazz, International Nijmegen JIN Openluchttheater de Goffert
educatie	ArtEZ Rozet Bibliotheek & Kunstbedrijf HAN	De Lindenberg Bibliotheek Gelderland Zuid NOX Radboud Universiteit Grote Broer HAN
theater	Toneelgroep Oostpool De Nieuwe Oost tgECHO Posttheater De Plaats Sonsbeek Theater Avenue Cirque de la Liberté Theater Het Hof Theater de Leeuw Theater Na de brug Huis van Puck Sprookjesfestival	Compagnie Perelman Valkhof Theater Avenue De Oversteek Kwatta
film/media	Focus Filmtheater Gelders DOEK RTV Arnhem	InScience LUX Go Short DZIGA RN7 (omroep)
literatuur	Mensen Zeggen Dingen Nieuwe Types Bibliotheek Rozet TAPschrift	Onbederf’lijk Vers Mensen Zeggen Dingen Wintertuinfestival Bibliotheek Gelderland Zuid Radboud Reflects SLAN Nijmeegs Boekenfeest

1. Het proces

Alles begint met gunnen

De culturele toenadering tussen Arnhem en Nijmegen is een groeiproces waarvan de kiem inmiddels is ontsproten. Van oudsher stonden de twee steden met de ruggen tegen elkaar. Culturele instellingen wisten elkaar alleen incidenteel en op projectbasis te vinden. De twee gemeenten vonden elkaar tot voor kort vooral bij probleemdossiers. Maar er is de afgelopen tijd veel veranderd. Schouder aan schouder werkten de culturele netwerken van beide steden, geflankeerd door de twee gemeenten en de provincie Gelderland, sinds medio 2017 aan het voorliggende profiel. Een bijzonder proces, dat niet alleen dit Groeidocument heeft opgeleverd, maar ook in zichzelf het resultaat is van dat wat beoogd werd.

Hoe het begon

De gemeenten Arnhem en Nijmegen lieten in 2017, in samenwerking met de twee cultuurnetwerken CNA (Cultuur Netwerk Arnhem) en CNN (Cultuur Netwerk Nijmegen) en de provincie Gelderland, een verkenning uitvoeren van de culturele samenwerking binnen de stedelijke regio Arnhem-Nijmegen. Er lag op dat moment een vers bestuursakkoord tussen de drie overheden met de ambitie om in de komende tien jaar door te groeien naar de top van sterkst presterende stedelijke netwerken in Nederland. De culturele samenwerking tussen Arnhem en Nijmegen wordt hierin benoemd, vanuit het perspectief van de leefbaarheid en levendigheid van de binnensteden.

Uit de eerste gesprekken blijkt al dat de steden complementair zijn. Er komt een ongekend enthousiasme naar boven. De ‘Verkenning culturele samenwerking stedelijke regio Arnhem-Nijmegen’, uitgevoerd door LAgroup, laat zien dat er wat inhoud en aanbod betreft voldoende reden is om te investeren in een nauwere samenwerking. Er is sprake van een stedelijke regio met een kritische massa van circa 750 duizend inwoners met twee herkenbare en onderscheidende gezichten. Arnhem en Nijmegen hebben een hoog voorzieningenniveau en een grotendeels complementair cultureel aanbod. In Arnhem zijn relatief veel makers actief, met meerdere BIS- en fondsgezelschappen, productiehuizen en individuele makers. In Nijmegen is de presentatie van cultuur sterk ontwikkeld: de stad staat niet voor niets bekend om zijn vele festivals. Er zijn dus genoeg kansen om een sterk en aantrekkelijk regionaal cultuurprofiel te ontwikkelen, dit samen uit te dragen en structurele samenwerking te realiseren.

Bottom-upbenadering

De verkenning maakte ook duidelijk dat het om een opgave van formaat gaat: meer structurele samenwerking wordt gezien als even wenselijk als ingewikkeld.
Het project heeft alleen een kans van slagen als de culturele sectoren en de overheden hier gezamenlijk hun schouders onder zetten. Cruciaal voor het proces is de keuze voor een bottom-upbenadering. Tijdens de gezamenlijke presentatie van de verkenning eind 2017, in aanwezigheid van de culturele netwerken en de betrokken bestuurders, werd ter plekke geopperd om de regie nadrukkelijk bij de twee culturele netwerken te leggen. De overheden schaarden zich snel achter dit idee, omdat draagvlak een absolute voorwaarde is om tot een duurzaam resultaat te komen.

Eind 2017 tekenden CNA en CNN een intentieverklaring waarin zij zich verder committeerden aan dit proces. Vanwege de complexiteit van de opgave wordt een mede door de overheden gefaciliteerde procesbegeleider aangetrokken. Deze rol wordt sindsdien vervuld door De Vormforensen (grafische onderzoekstudio) en Stephen Hodes (LAgroup). In een begeleidingscommissie, waarin CNA, CNN, beide gemeenten en de provincie zijn vertegenwoordigd, komen alle lijnen samen en worden knopen doorgehakt.

Alle partijen zijn open het proces ingegaan. Toch blijkt het spannend voor alle betrokkenen, zoals voor de twee cultuurnetwerken. Tot hun achterban behoren verschillende instellingen die elkaar tot dan toe soms als concurrenten beschouwden. En ook voor de overheden, die in dit proces medeverantwoordelijk zijn voor het eindproduct, maar tegelijkertijd enigszins op afstand staan. Ondanks dat zij gewend zijn de regie in eigen hand te houden, moeten zij zich overgeven aan vertrouwen in de bottom-upbenadering.

Op ZOEK naar verbinding

ZOEK luidt de naam van het vervolgtraject. De brug en het water gingen symbool staan voor de verbinding tussen beide steden. Het doel op langere termijn is het stimuleren van zowel uitwisseling als samenwerking tussen culturele instellingen, kunstenaars en makers, als ook tussen de cultuursector, de creatieve sector en maatschappelijke organisaties, zodat een sterke regio ontstaat.

Hiermee willen wij bereiken:

- versterking van de culturele samenwerking tussen instellingen, cultuurnetwerken en overheden in de stedelijke regio;
- een cultuuraanbod dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van het publiek (en dat verder reikt dan Arnhem en Nijmegen);
- een kansrijk en onderscheidend cultuurprofiel;
- en een nog stevigere infrastructuur.

In dit traject werd ook de band tussen publiek en cultureel aanbod steviger aangehaald. Het gaat alle betrokkenen, zowel instellingen als overheden, tenslotte om de inwoners en bezoekers van de stedelijke regio: het bestaande en toekomstige publiek.

In relatief korte tijd hebben veel bijeenkomsten plaatsgevonden, zowel binnen de afzonderlijke geledingen van CNA en CNN als gezamenlijk. Door middel van een onderzoekstraject, ontworpen en georganiseerd door De Vormforensen, werden de mogelijkheden en onmogelijkheden verkend. Drie werkgroepen bogen zich over drie belangrijke onderwerpen: publiek en publieksonderzoek, talentontwikkeling en cultuur buiten de muren. Zo werd voorgesorteerd op mogelijke proeftuinen. Overigens ontstonden ook buiten de werkgroepen om (ideeën voor) proeftuinen.

De drie overheden kwamen in deze periode regelmatig bijeen om het gemeenschappelijke kader vorm te geven. Hoe stemmen zij hun inspanningen de komende jaren af? De culturele netwerken hebben nadrukkelijk om deze afstemming gevraagd in hun intentieverklaring. Al snel groeit het besef dat een nieuw beleidskader niet noodzakelijk is om de culturele sectoren te faciliteren wat betreft hun ambities en plannen. Belangrijker zijn afspraken over hoe er de komende jaren gezamenlijk bestuurlijk opgetrokken wordt vanuit een aantal gedeelde uitgangspunten en welke instrumenten worden ingezet. Als eerste aanzet hebben de twee gemeenten samen met CNA en CNN in de zomer van 2018 een enquête uit te voeren onder de inwoners van beide steden waarin specifiek het gedrag en de houding ten opzichte van (cultuur in) de eigen en de andere stad wordt bevraagd. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de beeldvorming van het cultuuraanbod in het verzorgingsgebied onder zowel de inwoners van beide steden als de rest van Nederland.

Na de zomer kwamen de leden van de cultuurnetwerken en ambtelijke vertegenwoordiging van de overheden fris en uitgerust bij elkaar in Huis Oostpool voor een laatste, zeer levendige werksessie. Met de input hieruit werd de laatste hand gelegd aan het regioprofiel.

In de begeleidingscommissie tekenden zich ondertussen de contouren af van een nieuwe manier van samenwerken tussen overheden en culturele sector. Een samenwerking gebaseerd op gelijkwaardigheid en een gedeeld belang: de optimale bediening van bestaand en nieuw publiek, mogelijkheden voor talent, een innovatief en passend cultuuraanbod en een stevige culturele infrastructuur in de regio. De gemene deler werd: eerst succes maken, dan succes delen.

Eerst succes maken, dan succes delen

Wij, CNA en CNN, de twee gemeenten en de provincie Gelderland, zijn samen van start gegaan. Het succes van deze samenwerking willen we verder concretiseren en uitbouwen. Iedereen haakt aan die zich verbonden voelt met de ambitie.

De brede cultuursector

Wij zijn begonnen met de 21 leden van CNA en CNN. In de volgende fase betrekken we bij de realisatie van onze ambities en de proeftuinen actief de achterbannen, onder wie de makers, zoals beeldende kunstenaars en theatergroepen. Ook de creatieve industrie en de culturele organisaties in de regio worden erbij betrokken.

De regiogemeenten

Instellingen, publiek en steeds vaker ook de overheden houden zich niet aan de gemeentegrenzen. In 2018 heeft een informatiebijeenkomst plaatsgevonden. Daaruit kwam een aantal thema's naar voren die voor de regio van belang zijn, zoals cultuureducatie, erfgoed, afstemming van het aanbod in theaters en concertzalen en publieksonderzoek. We willen binnen deze thema's meer en intensiever met de regiogemeenten gaan samenwerken en betrekken hen de aankomende tijd actief in het proces.

Het aangaan van cross-overs

Grenzen vervagen niet alleen tussen gemeenten, maar ook tussen sectoren. Wij willen de relatie tussen de cultuursector en de onderwijs- en onderzoeksinstellingen, maar ook organisaties op het gebied van zorg, natuur en milieu verdiepen.

Oost-Nederland

De Arnhemse en Nijmeegse culturele instellingen opereren in bredere netwerken en er zijn talloze samenwerkingsverbanden tussen (kunst)vakonderwijs, podia en productiehuizen in landsdeel Oost. De gezamenlijke symfonische muziekvoorziening in wording, maar ook ArtEZ met vestigingen in Arnhem, Enschede en Zwolle en productiehuis De Nieuwe Oost, actief in Arnhem, Deventer en Nijmegen, zijn voorbeelden van structurele samenwerking. Voor de BIS- en fondsgezelschappen is heel Oost Nederland (en de rest van het land) als afzetgebied belangrijk. Zij spelen ook een wezenlijke rol bij cultuureducatie, talentontwikkeling en het makersklimaat in dit gebied. De overheden zetten lijnen uit voor aansluiting bij het landsdeel en bij de andere stedelijke cultuurregio's in Oost. Deze samenwerking krijgt vorm in ROUTE OOST (zie bijlage C).

Facts and figures
Het proces in cijfers.

104
postzegels

54
retourtjes
Anrhem - Nijmegen

8
grote
bijeenkomsten

18
vergader-
locaties

73
naamopties

2
gemeenten

1286
bestanden in de
gezamenlijke Dropbox

17,7 GB
Dropbox-
geheugen

1
provincie

36
kannen
koffie

1
verloving

14
logo's

461
geprinte A4'tjes

9
proeftuinen

3
bestuurders

6
werkgroepen

1324
mails

24
flip-overvellen

22
culturele instellingen

56
out-of-officereply's

6
ambtenaren

What's in a name?
Illustratief voor onze zoektocht zijn de vele namen voor het regioprofiel die de revue zijn gepasseerd. Hier een overzicht van de namen die het tot de ontwerpfase hebben gehaald, inclusief de definitie keuze voor 025.

begin

Cultuurlegenda

De Stadsbroeikas

Cultuur Landschap

Park Cultuur

De Stadskweekvijver

Oostfront

Ooststroom

Oostblok

Bridging the Gap

Over Bruggen

Crossing Bridges

Common Ground

025 Arnhem Nijmegen

eind

2. Het profiel van 025

Tegenpolen trekken elkaar aan

Toen koffieketen Starbucks vijf jaar geleden een Nijmeegse mok uitbracht met daarop een afbeelding van de Nijmeegse Waalbrug, was de hilariteit in Arnhem groot: de afgebeelde brug was namelijk de Arnhemse John Frostbrug. De mok was in een mum van tijd uitverkocht, met opvallend veel kopers uit Arnhem.

De verschillen tussen Arnhem en Nijmegen worden graag, en vaak met de nodige humor, uitvergroot en aangedikt, zoals dat gaat tussen steden in eeuwenlange competitie en concurrentie. Volgens Roy van Dalm, onderzoeker en docent citybranding aan de HAN, zijn Arnhem en Nijmegen in archetypische termen bijna elkaars tegenpolen. “Waar Nijmegen (...) overwegend als een beminnelijke en verbindende gangmaker en vernieuwer gezien wordt, daar ziet [men] Arnhem als een heerser die taken doelgericht verbetert. Heersende verbeteraars hebben doorgaans moeite met de menskant.” Van Dalm typeert Nijmegen als “een mensgerichte innovatiecultuur” waarin experimenteren en ervaringen opdoen centraal staat. Arnhem typeert hij als “marktgericht en volgens afspraak, pragmatisch en praktisch. (...) Is Nijmegen een natuurlijke tuin, dan lijkt Arnhem op een aangelegd park.”

Maar de steden hebben ook opvallend veel gemeen. In beide steden leidt de combinatie van overdaad aan groen, een rijk cultuuraanbod en de aanwezigheid van zowel een creatieve sector als instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs tot een vruchtbaar klimaat voor economische en sociaal-maatschappelijke ontwikkeling. Arnhem en Nijmegen behoren dan ook tot een groeiregio: het inwoneraantal blijft stijgen en de twee steden groeien ruimtelijk steeds dichter naar elkaar toe. Hoe ziet de regio er op dit moment uit?

De mens & 025

Tussen de dichtbevolkte gebieden van Randstad en het Ruhrgebied, samen goed voor 12 miljoen inwoners, liggen de twee middelgrote steden Arnhem en Nijmegen. Vlak bij elkaar en vergelijkbaar in omvang, hebben zij samen 330 duizend inwoners. In de totale regio wonen ongeveer 750 duizend mensen: een regio van formaat.

De inwoners van Arnhem en Nijmegen lijken op elkaar. De gemiddelde leeftijd en het besteedbare inkomen zijn vergelijkbaar. GroenLinks werd bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen de grootste partij. De meeste inwoners zijn geboren in Nederland en niet getrouwd. Het aantal inwoners met een niet-westerse achtergrond is in Arnhem hoger: 20 procent tegen 14 procent in Nijmegen. Beide steden kennen relatief veel inwoners met een hoog opleidingsniveau: 52 procent van de beroepsbevolking in Nijmegen, tegen 44 procent in Arnhem.

Hoe gedragen de inwoners van de twee steden zich als het om cultuur gaat? Een recent onderzoek onder de inwoners van Arnhem en Nijmegen toont aan dat maar liefst 89 procent van de ondervraagden in beide steden de afgelopen drie jaar één of meerdere culturele activiteiten in eigen stad heeft bezocht. Verder komt naar voren dat zij voor cultuurbezoek de buurstad goed weten te vinden. De helft van de Arnhemse en 40 procent van de Nijmeegse inwoners geeft aan de afgelopen drie jaar minimaal één culturele activiteit in de andere stad te hebben bezocht. De belangrijkste reden hiervoor was dat men een specifieke voorstelling of concert graag wilde zien of dat er aanbod is die de eigen stad niet biedt. (Het volledige onderzoek is opgenomen in bijlage B).

Dit vinden wij een zeer bemoedigende uitkomst, maar zij biedt ook ruimte voor verbetering. De belangrijkste reden voor niet-bezoek is dat de eigen stad alles biedt wat men cultureel gezien nodig heeft, gevolgd door het feit dat men niet op de hoogte is van wat de andere stad op cultureel niveau te bieden heeft. Dit biedt interessante kansen om de cultuurparticipatie nog verder te laten groeien.

Stad & groen

In 025 komt het beste van twee werelden samen: stedelijkheid en de directe nabijheid van natuur. De landschappelijke, groene ligging van beide steden creëert een sensatie van ruimte en leefkwaliteit, zowel fysiek als mentaal. Dit maakt 025 tot één van de meest aantrekkelijke gebieden van Nederland om te wonen, te werken en te bezoeken.

Arnhem en Nijmegen zijn beide gelegen op bosrijke stuwwallen, aan een rivier. Groen en blauw zijn de verbindende elementen van 025. De steden worden omgeven door afwisselende landschappen: van uiterwaarden en loofbossen tot polders en hoge zandgronden. Gelderland heeft het hoogste percentage bos van Nederland en de regio Arnhem-Nijmegen kent vele kwalitatief hoogwaardige natuurrijke gebieden, zoals de Hoge Veluwe, Lingezegen, de Ooijpolder, de Gelderse Poort en talloze historische landgoederen in en rondom beide steden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Arnhem en Nijmegen ook in de rest van Nederland worden geassocieerd met groen. In een recent toeristisch imago-onderzoek onder 17 middelgrote steden in Nederland scoren Apeldoorn, Nijmegen en Arnhem bovenaan als groenste steden en als steden met de aantrekkelijkste parken en tuinen.

Dat groene karakter komt ook terug in de inzet van beide steden op duurzaamheid. Arnhem en Nijmegen profileren zich economisch gezien gezamenlijk met de sectoren Health en Energy. Groen wordt in 025 daarnaast gekoppeld aan cultuur, onder andere in openluchttheaters zoals De Goffert in Nijmegen, de Ronde Weide in Park Sonsbeek, en de natuurrijke musea zoals het Openluchtmuseum, Museumpark Orientalis en het Kröller-Müller Museum op de Hoge Veluwe.

Onderscheidend & aanvullend

Arnhem en Nijmegen hebben ieder vanuit hun eigen ontstaansgeschiedenis herkenbare identiteiten ontwikkeld, die van elkaar verschillen, maar elkaar óók uitstekend aanvullen. Dit geldt allereerst voor de sfeer en het imago van beide steden: de bestuurlijke zakelijkheid en nuchterheid van Arnhem, de zuidelijkste stad van het noorden, en de meer losse, ‘rode’ en bourgondische mentaliteit van Nijmegen, noordelijkste stad van het zuiden.

Ook op cultureel gebied hebben beide steden hun eigen signatuur en kracht ontwikkeld. Arnhem kent een levendig en divers productieklimaat, met (top) instellingen op het gebied van theater, dans, (klassieke) muziek, beeldende kunst en vormgeving, waaronder mode. Nijmegen staat bekend om zijn activiteiten op het gebied van popmuziek, film en literatuur. Ook is hier de presentatie van cultuur sterk ontwikkeld, wat zich onder meer uit in toonaangevende festivals.

Het zijn deze verschillen die zorgen voor de onderscheidende identiteit van beide steden. Dit onderscheid willen we daarom ook koesteren. Hierin schuilt de grote kracht van deze culturele regio en hier liggen ook duidelijk kansen om het publiek uit beide steden en de regio nog beter te bedienen. We zien 025 als één omvangrijke 'cultuurmarkt', die zich nog beter laat bedienen door de sterke punten van de twee steden te bundelen en gebruik te maken van ieders eigenheid. Of zoals het Planbureau voor de Leefomgeving recentelijk schreef: *'Urban economies are more productive, grow faster and have a greater innovative potential. (...) Their economic position can be strengthened by improving connections between urban regions, coordinating investment projects and increasing the complementarity between cities.'*

Cultuur & 025

Kenmerkend voor 025 is de aanwezigheid van een nagenoeg complete culturele keten van opleiding, productie en presentatie voor alle kunstvormen: toneel, muziek, dans, film, letteren, beeldende kunst, vormgeving en mode. Daarnaast is ook erfgoed ruim aanwezig, in de steden en regio, onder andere in de vorm van de historische buitenplaatsen (Middachten, Oosterhout), de kerken (Eusebius- en Stevenskerk) en de oorlogsmonumenten. De culturele keten bestaat uit:

- een brede basis van amateurkunst, cultuureducatie en een vitale humuslaag van kleine initiatieven;
- een innovatief middensegment met makers, gezelschappen, creatieve ondernemers en productiehuizen, waaronder De Nieuwe Oost;
- topgezelschappen zoals Het Gelders Orkest, Introdans, Kwatta en Toneelgroep Oostpool.
- toonaangevende, internationale festivals als Go Short, InScience, Music Meeting en State of Fashion. Daarnaast kent 025 tal van evenementen, manifestaties en festivals zoals de Vierdaagsefeesten, SONSBEEK, Theater Avenue, Wintertuin en Hoogte80.

Beide steden hebben een hoogwaardig cultureel voorzieningenniveau waarin de afgelopen tijd flink is geïnvesteerd. Nijmegen liep voorop met onder andere Doornroosje, LUX, Bibliotheek Gelderland Zuid en recent De Bastei en concertgebouw de Vereeniging. Arnhem volgde de laatste jaren met Rozet, Theater aan de Rijn, Musis, Focus Filmtheater en de Canon van Nederland in het Openluchtmuseum. Voor Museum Arnhem loopt een traject van vernieuwing en uitbreiding, en binnen de Lauwersgracht Alliantie (een verbond van Musis & Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool, Introdans en Het Gelders Orkest) lopen op dit moment gesprekken over renovatie van Stadstheater Arnhem en uitbreiding door inwoning van Toneelgroep Oostpool en Introdans.

Beide steden investeren in talent en talentontwikkeling. Ze stellen budget beschikbaar voor projectmatige of incidentele activiteiten, bedoeld om ruimte te scheppen voor opkomend talent, beginnende initiatieven en experiment. Ook in fysieke zin wordt talent ondersteund, via het atelierbeleid voor kunstenaars en de ontwikkeling van broedplaatsen zoals het Honigcomplex en Coehoorn Centraal. Hier moeten we echter wel de vinger aan de pols houden, omdat door de aantrekkende economie de ruimte voor cultureel en creatief ondernemerschap onder druk komt te staan.

Bijzonder in 025 is ten slotte de combinatie van creatieve opleidingen zoals ArtEZ, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en ROC Rijn IJssel met de 'groene' hbo-opleiding Van Hall Larenstein en de wetenschappelijke opleidingen van Radboud Universiteit en Wageningen Universiteit. De creatieve en culturele sectoren in 025 zijn samen met het bedrijfsleven en het onderwijs aanjagers van innovatie en stedelijke ontwikkeling. Dit maakt de regio vervolgens weer aantrekkelijk(er) als vestigingsplaats. Voor nieuw creatief en cultureel talent, maar ook voor gerenommeerde, gevestigde makers, cultureel ondernemers en kunstenaars, die - ooit hier opgeleid - terug willen keren naar de bijzondere combinatie van stedelijkheid en groen in 025.

025

In 025 komen stedelijkheid en groen, cultuur en creativiteit, onderwijs en kennis, en een cultuurminnende populatie bij elkaar. De concurrentie is gezond, de afstanden ('lijntjes') zijn kort en de maat is menselijk. 025 biedt talent een springplank. We zijn trots op de talenten die uitvliegen en blij als ze ooit besluiten weer terug te keren en hun kennis en ervaring te delen.

Arnhem en Nijmegen zijn tegenpolen die elkaar aantrekken. Hierdoor is er naast rust en ruimte, ook wrijving en spanning. Dat leidt tot beweging. Dat wat ons onderscheidt zullen we dus blijven koesteren, want zonder wrijving geen vooruitgang. In dit voortdurende proces van aantrekkende tegenpolen ontwikkelt zich één krachtige culturele regio: 025.

Time is on our side

Waarom hebben de steden zich ontwikkeld tot wat ze nu zijn? Een overzicht van de historische gebeurtenissen die Arnhem en Nijmegen hun onderscheidende karakter hebben opgeleverd ook in cultureel opzicht.

In den beginne...

Arnhem

7000 v. Chr. – Jagers trekken rond ten zuiden van Arnhem (Schuytgraaf)

2500 v. Chr. – De eerste boeren verblijven ten westen van Arnhem (Warnsborn)

893 – Vroegste melding van dorp Arneym

1233 – Arnhem krijgt stadsrechten

1233 – Begin van de rechtspraak; Arnhem krijgt het Schepengerecht

1441 – Arnhem wordt lid van de Hanze

1452 – De Sint-Eusebiuskerk wordt gebouwd

1514 – Karel van Gelre herovert Arnhem en vestigt er zijn bestuurscentrum

1536 – Rijnverlegging; Arnhem komt aan de rivier te liggen

1845 – Spoorverbinding naar Utrecht en Amsterdam

1847 – Opening concertzaal Musis Sacrum

1856 – Opening museum in Arnhem

Nijmegen

Romeinen vestigen zich – 19 v. Chr.
Ulpia Noviomagus, de eerste 'stad' in Nederland – 98
Karel de Grote bouwt een paleis op het Valkhof – 777

Keizer Frederik Barbarossa herbouwt het paleis op het Valkhof – 1155

Nijmegen krijgt stadsrechten en wordt Rijksstad onder directe aansturing van de keizer – 1230

De keizer beleent de stad aan de graaf van Gelre. Als onderpand kan de stad echter teruggekocht worden door de keizer – 1247

De Sint-Stevenskerk wordt ingewijdt door Albertus Magnus, de bisschop van Keulen – 1272

Gebroeders van Lymborch 1385 – 1388
Nijmegen wordt lid van de Hanze –1402

De Reductie van Nijmegen. De stad geeft zich over aan prins Maurits.
Openbare katholieke geloofsuitingen worden verboden. Katholieke bestuurders worden vervangen door protestanten. – 1591
De Stevenskerk wordt protestants

Nijmegen krijgt een 'liberale' universiteit – 1655

De Vrede van Nijmegen tussen Frankrijk en de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden wordt getekend – 1678

In den beginne...

Neanderthalers houden zich in leven met de jacht op de woeste gronden rond Arnhem. In de vroege middeleeuwen ontstaat rond de vruchtbare grond van de Sint-Jansbeek de eerste nederzetting van boeren. Handel en nijverheid komen op.

Zestiende eeuw

Arnhem wordt hoofdstad van het hertogdom Gelre en ontwikkelt zich tot bestuurlijk centrum met onder andere het gerechtshof, de kanselarij en de rekenkamer. De loop van de Rijn wordt verlegd door Karel van Gelre om concurrentie met de Waal aan te gaan. De stad ontwikkelt een nuchter imago, gekenmerkt door een zakelijke cultuur.

Moderne tijd

'Arnhem de genoeglijkste' is de hoofdstad van Gelderland en trekt grootindustrie, bestuurders, rechters, griffiers en notarissen aan.
De economie trekt aan en Arnhem profiteert van de gunstige ligging. De eerste treinverbinding in westelijke richting naar Utrecht en Amsterdam is een feit. De stad mag vanaf circa 1850 weer uitbreiden en neemt een voorsprong. Het 'Haagje van het oosten' ontstaat: welgestelden uit het westen vestigen zich in Arnhem; parken en villawijken verrijzen. Er wordt geïnvesteerd in cultuur

In den beginne...

De heuvels bij de Waal, waar Nijmegen zal ontstaan worden gebruikt door Romeinen om de grens van hun Rijk te verdedigen. Vanaf de heuvels hadden ze goed zicht op de barbaarse stammen in het noorden.

Dertiende eeuw

Nijmegen wordt een handel- en nijverheidscentrum. Dominicanen, minderbroeders en de johannieters, een militaire kloosterorde,e vestigen zich in de stad. Geestelijkheid, gezelligheid en onderwijs gaan hand in hand. Er komt later zelfs een universiteit. De stad ontwikkelt een 'zuidelijk bourgondische' cultuur.

Moderne tijd
Na belegering door de Fransen ‘vlucht’ het stadsbestuur in 1794. De Valkhofburcht is in verval geraakt en de provincie in Arnhem beslist deze te ontmantelen; tegen luid protest van de Nijmegenaren. De stad verliest definitief de status van ‘vestingstad’ en kan, vanaf 1874, weer gaan uitbreiden. Buiten de stadsmuren rukken de fabrieken op. De economie floreert en in 1923 heropent de stad eindelijk haar universiteit met de faculteiten Letteren en Wijsbegeerte.

Twintigste eeuw
Na een bombardement door gealliëerde troepen bouwt de stad zichzelf opnieuw op. De universiteit, opgericht in 1923, trekt jong bloed naar de stad. In de daaropvolgende decennia maken studenten een echte (linkse) studentenstad van Nijmegen. Terrassen, drankjes, muziek en gemoedelijkheid (soms gepaard met rellen) typeren de Nijmeegse sfeer na de oorlog. Die bourgondische cultuur maakt Nijmegen de ‘noordelijkste stad van het zuiden.’

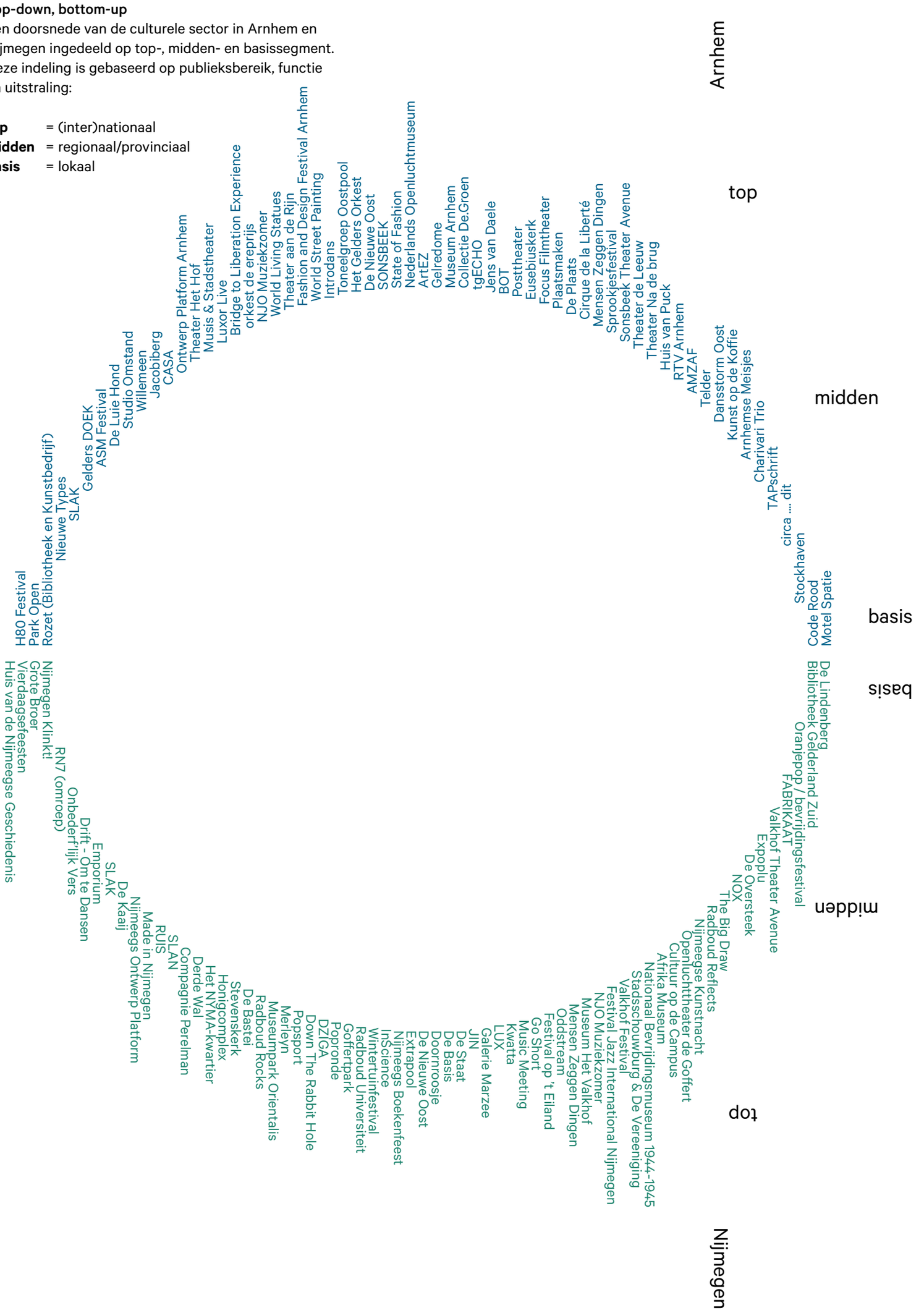
Twintigste eeuw
Na een heftige strijd tijdens operatie Market Garden in 1944, waarbij de stad werd ontruimd en de bevolking geëvacueerd, ligt de binnenstad grotendeels in puin. Door de zakelijke Arnhemse mentaliteit van ‘niet lullen, maar poetsen’ wordt de stad in rap tempo weer opgebouwd. Vanaf 2010 wordt deze snelle wederopbouwarchitectuur van de zuidelijke binnenstad vervangen, met veel aandacht voor culturele functies.

1865 – Spoorverbinding naar Kleef
1879 – Spoorbrug over de Waal
1909 – Vierdaagse Wandelmarsen starten
1914 – Start bouw Vereeniging
1923 – Katholieke universiteit Nijmegen opent haar deuren
1936 – Opening Waalbrug
1939 – Opening Goffertpark
1944 – Bombardement op Nijmegen/ Market Garden
1956 – Opening Sint Radboud Ziekenhuis
1970 – Jongeren beginnen poptempel Doornroosje
1970 – Begin van de Vierdaagsefeesten
1976 – Hbo-soos/poppodium Merleyn opent de deuren
1981 – Piersonrellen. Eén van de zwaarste krakersrellen van de jaren tachtig
1985 – Eerste editie van de Music Meeting
1987 – Ontruiming Mariënburcht. Krakers gearresteerd
1990 – Thomas Verbogt start literair productiehuis Wintertuin
1994 – Begin van de Popronde
1996 – Oprichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
2000 – Opening filmhuis LUX door Catherine Deneuve
2005 – Eerste editie van Emporium
2008 – Eerste editie filmfestival Go Short
2009 – Eerste editie van Fortarock
2014 – Eerste editie van Down The Rabbit Hole
2014 – Opening nieuwe Doornroosje
2015 – Eerste editie wetenschapsfilmfestival InScience
2018 – Vierdaagsefeesten trekken 1,6 miljoen bezoekers

1886 – Theater aan de Rijn gebouwd
1889 – Oprichting Arnhemsche Orchest Vereeniging, later Het Gelders Orkest
1889 – Opening Park Sonsbeek
1912 – Opening Nederlands Openluchtmuseum
1926 – Oprichting Academie Kunstoefening in Arnhem, nu onderdeel van ArtEZ
1935 – Eerste Rijnbrug (later John Frostbrug)
1944 – Slag om Arnhem/ operatie Market Garden
1949 – Ingebruikname van eerste trolleylijn Arnhem
1953 – Oprichting Toneelgroep Theater, later Toneelgroep Oostpool
1954 – Opening Huis der Provincie aan de Markt
1965 – Oprichting SLAK
1968 – Oprichting HEAO Arnhem
1970 – Uitgaansgebied de Korenmarkt komt tot bloei
1971 – Oprichting balletwerkgroep Studio L.P., de voorloper van Introdans
1983 – Oprichting plakkerscollectief Loesje
1996 – Oprichting Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
1998 – Opening stadion Gelredome
2004 – Oplevering Vinexwijk Schuytgraaf; weer een stukje dichter bij Nijmegen
2005 – Eerste Arnhem Mode Biënnale
2013 – Onthulling Feestaardvarken en opening cultuurcentrum Rozet
2014 – Eerste Bridge to Liberation Experience
2015 – Ingebruikname nieuw treinstation Arnhem Centraal
2016 – Vernieuwde Theater aan de Rijn geopend
2017 – Opening nieuwe Parkzaal Musis
2018 – Eerste editie State of Fashion

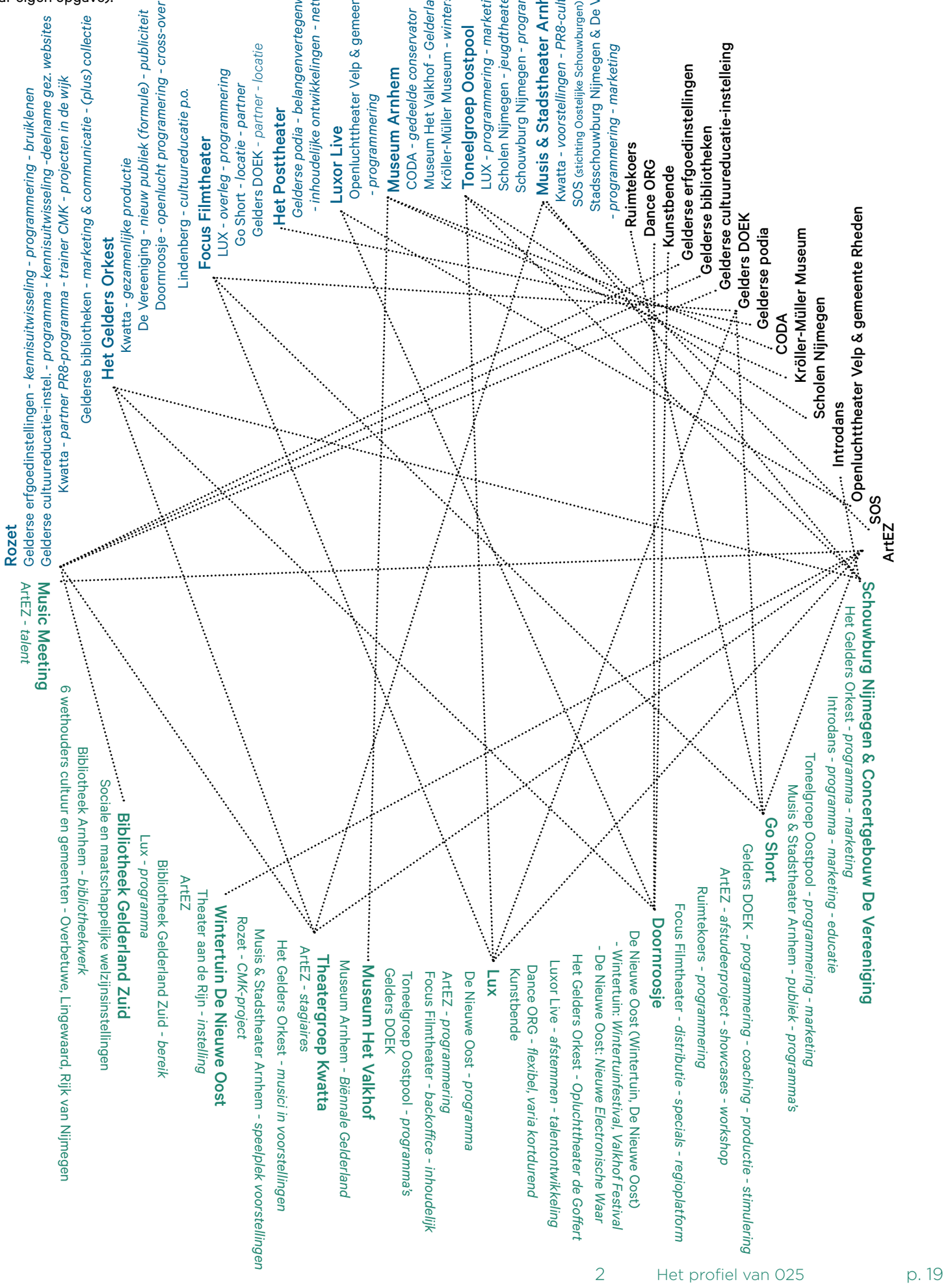
Top-down, bottom-up
Een doorsnede van de culturele sector in Arnhem en Nijmegen ingedeeld op top-, midden- en basissegment. Deze indeling is gebaseerd op publieksbereik, functie en uitstraling:

top = (inter)nationaal
midden = regionaal/provinciaal
basis = lokaal

Let's work together

Een selectie van de belangrijkste regionale samenwerkingsverbanden — structureel en projectmatig - van de leden van cultuurnetwerken CNA en CNN (naar eigen opgave).

Meten is weten

Om meer inzicht te krijgen in het cultuurbezoek van de Arnhemmers en de Nijmegenaren is een enquête gehouden onder de inwoners van beide gemeenten. Onderzocht is:

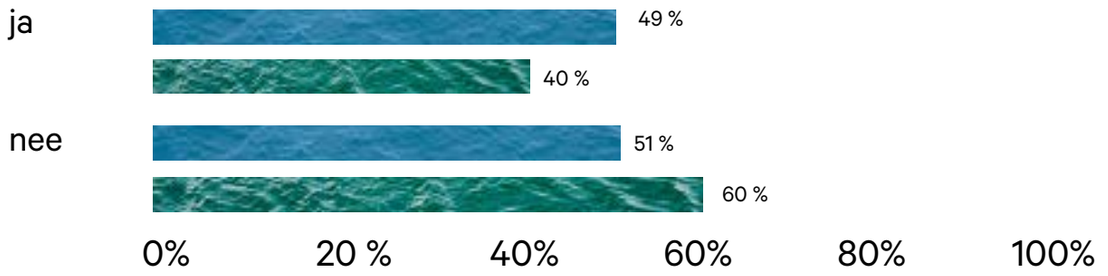
- het cultuurbezoek van de Arnhemmers in eigen stad en in **Nijmegen**;
- het cultuurbezoek van de Nijmegenaren in eigen stad en in **Arnhem**.

Ook is gevraagd naar de redenen om de andere stad niet te bezoeken voor een culturele activiteit. Zie voor het volledige onderzoek bijlage B

Bezoek andere stad

Heeft u in de afgelopen drie jaar culturele instellingen/activiteiten in Nijmegen bezocht? (denk hierbij aan theaters, musea, (pop)concerten, film, debatten, festivals, etc.) (n = 1.669)

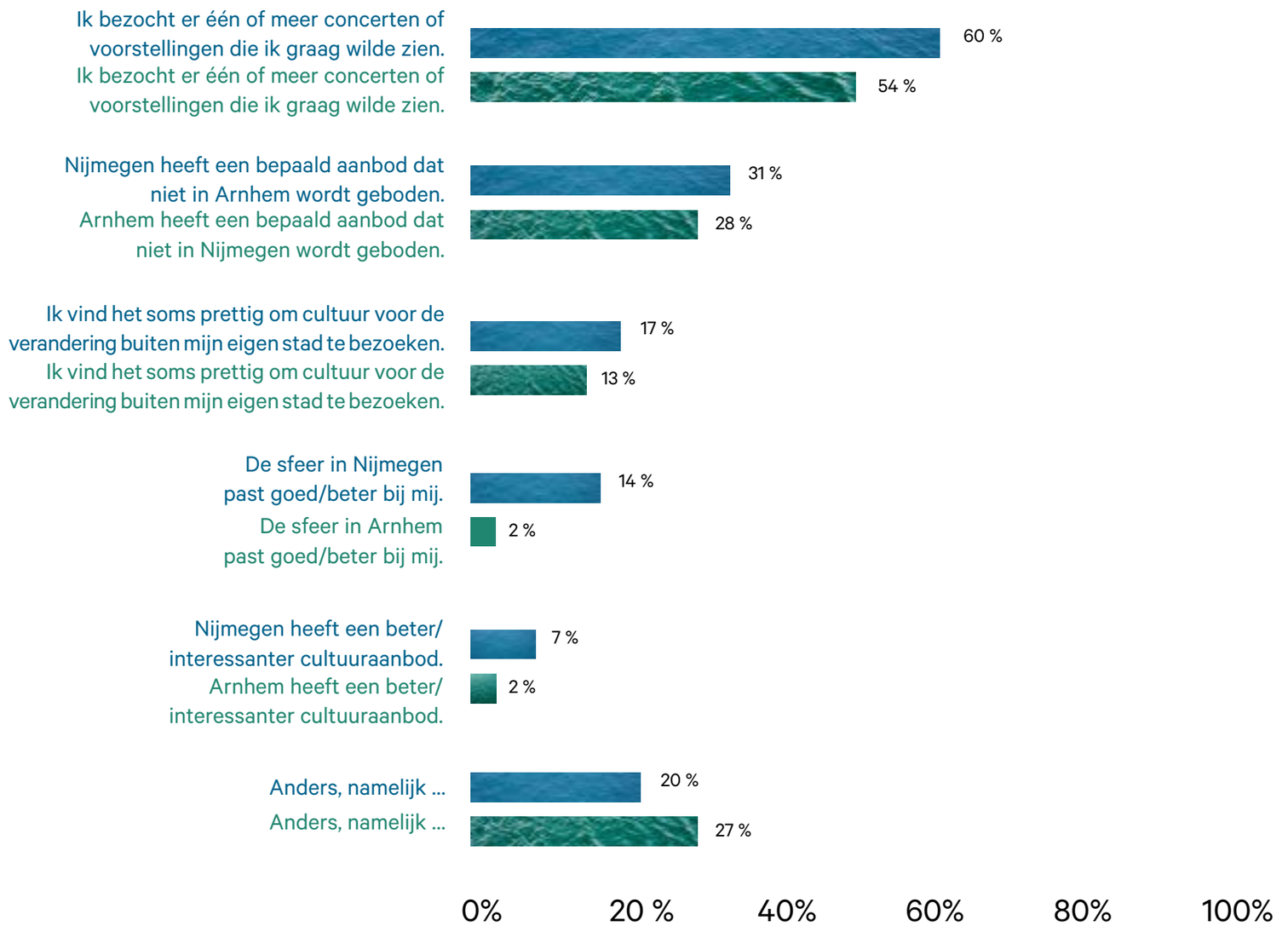
Heeft u in de afgelopen drie jaar culturele instellingen/activiteiten in Arnhem bezocht? (denk hierbij aan theaters, musea, (pop)concerten, film, debatten, festivals, etc.)? (n = 1.186)

Reden van bezoek

Kunt u aangeven waarom u Nijmegen voor één of meerdere culturele activiteiten heeft bezocht? (n = 812)

Kunt u aangeven waarom u Arnhem voor één of meerdere culturele activiteiten heeft bezocht? **(n = 473)**

Omschrijving van de andere stad

Welke woorden (max. drie) omschrijven Nijmegen volgens u het best?
(meerdere antwoorden mogelijk; n = 1.548)
De top 5 woorden die de respondenten hebben genoemd.

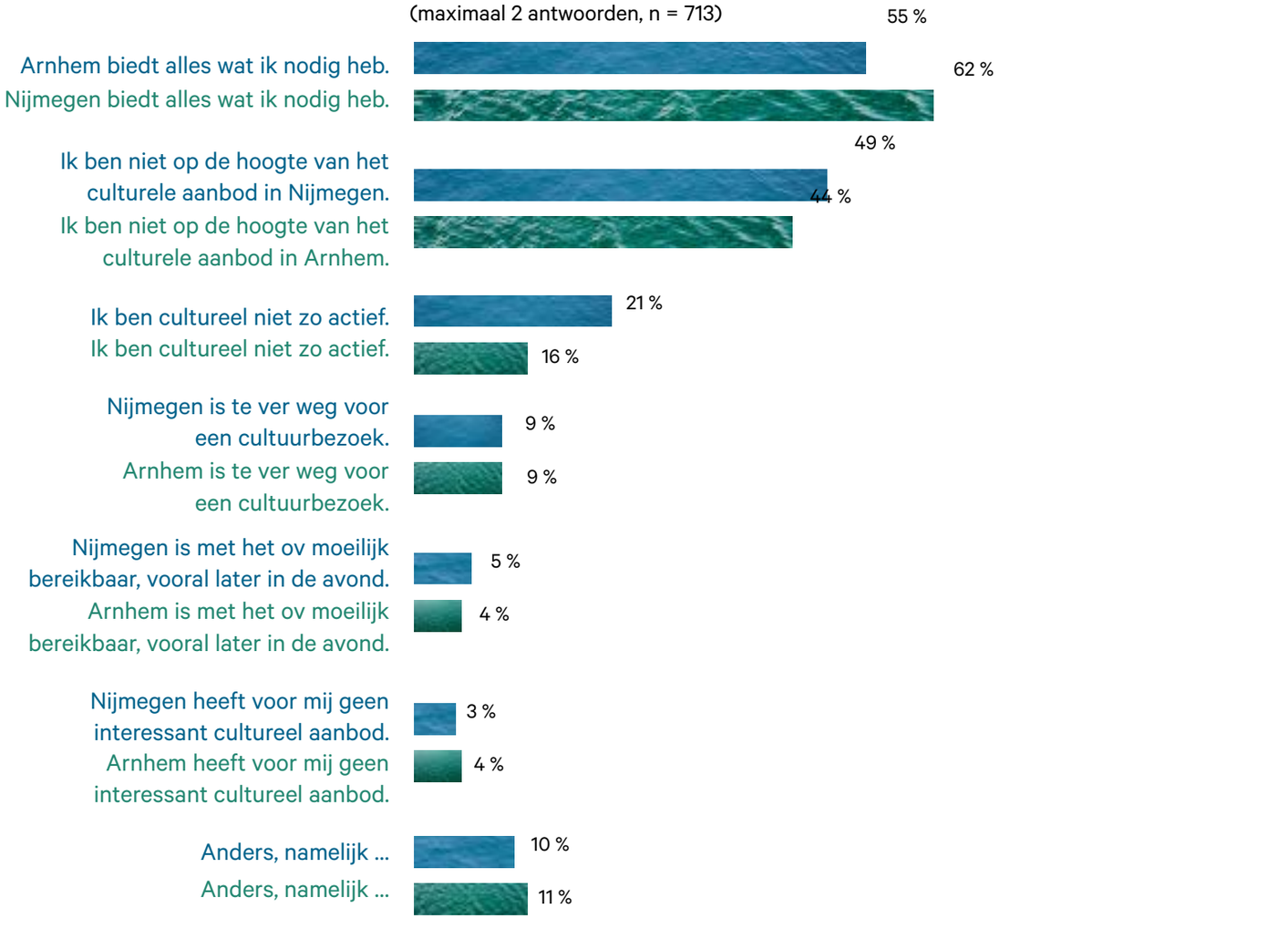
Welke woorden (max. drie) omschrijven Arnhem volgens u het best?
(meerdere antwoorden mogelijk; n = 1.168)
De top 5 woorden die de respondenten hebben genoemd.

Reden van niet-bezoek

Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u in de afgelopen drie jaar geen culturele instellingen/activiteiten in Nijmegen heeft bezocht?
(maximaal 2 antwoorden; n = 857)

Kunt u de belangrijkste reden aangeven waarom u in de afgelopen drie jaar geen culturele instellingen/activiteiten in Arnhem heeft bezocht?
(maximaal 2 antwoorden, n = 713)

3. Belangrijke ontwikkelingen

Technologie en wetenschap zijn de afgelopen jaren in een enorme stroomversnelling gekomen. De wereld om ons heen verandert snel, zeer snel, en dat heeft invloed op onze levens. Daarbij bevestigen diverse onderzoeken dat nog nooit eerder zo'n klein deel van de mensheid onder de armoedegrens heeft geleefd, al wordt de kloof tussen arm en rijk groter. En wij worden met zijn allen steeds intelligenter; iedere generatie is gemiddeld iets slimmer dan die daarvoor. Al deze belangrijke ontwikkelingen hebben invloed op ons cultuurgedrag.

Als we uitzoomen boven de regio, de twee steden en de cultuursector, dan zien wij vijf macrotrends die van invloed zijn op wie we zijn en wat we (willen) doen. Hier moeten we ook binnen de samenwerking voor 025 alert op zijn.

Individualisering en de zoektocht naar verbinding

Onze westerse maatschappij is sterk aan het individualiseren. Het aandeel gehuwden in de Nederlandse bevolkingssamenstelling is sinds 2000 gedaald en het aandeel alleenstaanden is gegroeid. In 2000 bestond 33 procent van alle huishoudens uit één persoon, in 2016 was dat 38 procent. Daarnaast zijn mensen ook in andere opzichten zelfstandiger geworden. Wij gedragen ons steeds vaker als een autonoom individu en worden vaker ook zo gezien, in plaats van als onderdeel van een familie, kerk, vereniging of andersoortige gemeenschap.

Als reactie op die individualisering zoeken we andere vormen van communicatie en zoeken we gedeelde ervaringen en tijdelijke gemeenschappen. Het meest zichtbaar is de groei van sociale contacten via internet die de laatste jaren, van 57 procent in 2012 naar 84 procent in 2017, sterk is toegenomen. Maar ook in de culturele sector speelt de behoefte aan sociale contacten in toenemende mate een belangrijke rol, vooral in het sterk groeiende aantal festivals en evenementen. Cultuur als ontmoetingsplek, cultuur als verbinder van de inwoners van Arnhem en Nijmegen, als ook de bezoekers uit de regio en daarbuiten. Op zoek naar *common ground*, al is het tijdelijk.

Wij zijn tegelijkertijd mobieler en statischer geworden

Door een optelsom van ontwikkelingen zijn wij de afgelopen twintig jaar in Nederland steeds mobieler geworden en de verwachting is dat deze trend zal doorzetten. Wij zijn bereid om langere afstanden af te leggen en vaker. Onderzoek wijst uit dat het grootste deel van onze reistijd en -afstand wordt besteed aan vrijetijdsactiviteiten. Tegelijkertijd zijn wij in onze vrije tijd statischer geworden. Door de opkomst van internet, *(live) streaming* en video *on demand*, en ook door sociale media en gaming, is er een verschuiving zichtbaar van het doorbrengen van vrije tijd buitenshuis naar binnenshuis. Wij zijn mobieler, maar blijven in onze vrije tijd ook meer thuis. Beide ontwikkelingen hebben een effect op ons cultuurgedrag en onze cultuurconsumptie. Voor een kwalitatief hoogwaardig, bijzonder en/of uniek aanbod zijn we bereid om (verder) te reizen, terwijl we thuis 24/7 een enorm cultuuraanbod voorhanden hebben. Doordat we in toenemende mate alleen wonen gaan we vaker de deur uit om 'onder de mensen' te zijn , op zoek naar verbinding. In dit complexe netwerk speelt onze cultuurconsumptie zich af.

De groei van digitaal en analoog

Met de opkomst van televisie werd er gevreesd voor de filmwereld en met de opkomst van video, video *on demand* en YouTube werd er gevreesd voor de televisiewereld, maar de cijfers laten zien dat digitaal en analoog succesvol naast elkaar kunnen bestaan. Beide hebben hun eigen functie. Gemiddeld kijkt de Nederlander nog altijd dagelijks drie uur televisie. Dat is een licht dalend cijfer, omdat televisiekijken op smartphone en tablet niet in de kijkcijfers wordt meegeteld. Daarnaast laat het Nederlandse bioscoopbezoek sterk stijgende cijfers zien: tussen 2007 en 2016 steeg het aantal filmbezoeken in Nederland met 48 procent. Dit terwijl mediakanalen zoals YouTube en Netflix ook sterk aan het groeien zijn. In de muziekindustrie zien we tevens grote verschuivingen, namelijk een sterk groeiende streamingindustrie, waaronder Spotify, en een groeiend aanbod van livemuziek en muziek- en dancefestivals. In de afgelopen drie jaar is ook het aantal verkochte boeken en e-boeken gestegen, al was de totale groei bescheiden en maken e-boeken maar een klein deel uit van het totale aantal verkochte boeken.

Alle mediadragers – film, televisie, video *on demand*, muziekstreaming, sociale media, boeken en e-boeken – tonen een stabiele of (sterk) stijgende ontwikkeling. Deze cijfers laten zien dat het commerciële cultuuraanbod doorgroeit en dat de verschillende cultuuruitingen elkaar qua groei (vooralsnog) niet in de weg zitten. Er is blijkbaar voldoende marktruimte voor meer (internationale) media- en cultuuraanbieders.

De culturele vrijetijdsmarkt is een verdringingsmarkt

Hoewel de hoeveelheid vrije tijd in Nederland het afgelopen decennium weinig is veranderd is het vrijetijdsaanbod, en vooral het brede cultuuraanbod – ook online, zoals eerder is aangegeven – sterk gegroeid. Voor de cultuursector is ook van belang dat de middelbaar- en hoogopgeleiden, die traditioneel de cultuurbezoekers vormen beduidend minder vrije tijd hebben dan de laagopgeleiden. Een afname van vrije tijd buitenshuis en een stijgend aantal vrijetijdsaanbieders leidt tot meer concurrentie en dus tot een verdringingsmarkt. Dit is zowel een uitdaging voor de kunst- en cultuursector als een kans om aantrekkelijker en zichtbaarder te worden voor de laagopgeleiden in de regio Arnhem-Nijmegen.

Versnelde urbanisatie

Steden, en regio's waarin steden samenwerking zoeken, worden steeds belangrijker in de wereldeconomie. In 1800 leefde slechts twee procent van de wereldbevolking in steden. In 1950 was dit percentage opgelopen tot dertig procent en in 2007 woonde voor het eerst meer dan de helft van de wereldpopulatie in steden. We zien vandaag de dag een versnelling van deze urbanisatie optreden: wekelijks komen er anderhalf miljoen stedelingen bij. Dit betekent dat in 2030 zestig procent van de wereldbevolking in stedelijke regio's zal wonen. In Nederland zien we een vergelijkbaar beeld. Deze toename wordt niet alleen veroorzaakt door de natuurlijke groei van de bevolking, maar vooral doordat meer Nederlandse en buitenlandse migranten zich in de steden vestigen.

In 1952 werd de term *second city syndrome* voor het eerst in The New Yorker gebruikt. Het tweedestadsyndroom is een sociologisch verschijnsel waarbij een kleinere stad een grotere stad (de zogenaamde *primate city*) minachtend probeert te bagatelliseren, om onzekerheid weg te nemen over de eigen grootte en/of het hebben van minder cultuur, muziek, kunst of werkgelegenheid. In feite gaat het hierbij om een minderwaardigheidscomplex op stadsniveau. Met de toenemende druk op de *primate* of *first cities* is er echter een verschuiving zichtbaar van *second city syndrome* naar *second city strength*. Ineens is het zijn van een *second city* een voorsprong, want ze bieden meer ruimte, figuurlijk en letterlijk, zijn minder duur, hebben een menselijke schaal en, in het geval van Arnhem en Nijmegen, liggen dicht bij prachtige natuur.

Dit past eveneens in de - ook voor Nederland belangrijke - trend van toenemende regionalisering als reactie op de internationalisering van de samenleving. Het ministerie van Binnenlandse Zaken verwacht als onderdeel hiervan dat in stedelijke gebieden, en in verstedelijkte gebieden rondom de steden, een positieve spiraal qua ontwikkeling en groei zal ontstaan. Dat is in Arnhem en Nijmegen te zien, waar de verstedelijkte gebieden rondom de twee steden fysiek naar elkaar toegroeien. Dit vraagt daarom niet alleen om samenwerking op economische en ruimtelijke terreinen, maar ook op het gebied van cultuur.

Wat betekent dit?

De genoemde trends laten zien dat de veranderingen snel gaan in de wereld waarin de cultuursector opereert. Tijdig en adequaat hierop inspelen vraagt om een alerte en open houding, om snelheid, onderzoek en samenwerking. Dit geldt voor de culturele instellingen én de overheden.

De noodzaak voor culturele instellingen om zich te oriënteren op het publiek en op de rol die zij spelen in de stad en de maatschappij is groter dan ooit. Het gaat daarbij om innovatie van het product, het productieproces en van de manier waarop de culturele producten worden aangeboden. Het vereist slimme en innovatieve publiekstrategieën, zowel voor makers als podia, en innovatie en experiment qua productie en presentatie. Het gaat niet alleen om het voldoen aan de vraag, maar ook om het anticiperen op en uitlokken van een vraag en het verleiden van publiek - ook nieuw publiek. Bij deze opgave is het natuurlijk belangrijk om gezamenlijk op te trekken. Door kennis en ervaring te delen, (markt)onderzoek te doen en middelen en informatie te bundelen, ontstaat meer slagkracht.

Tot slot geldt hier geen one-size-fits-allstrategie: het gaat juist om maatwerk, met oog voor het veranderende consumentengedrag en specifieke lokale en regionale omstandigheden.

4. Ambitie 025

Een spannende zoektocht

Ontwerper Benno Premsela zei ooit: “Kunst is het bieden van dat waarnaar geen vraag is.” Maar wat is kunst en cultuur zonder publiek? Voorop staat dat wij - instellingen en overheden - nog relevanter willen zijn voor de inwoners van de regio Arnhem-Nijmegen. Wij willen meer te weten komen over de cultuurgeïnteresseerden, onze bezoekers, en ze vaker betrekken bij wat we doen. Daarnaast is het net zo belangrijk, ook met het oog op de snel veranderende samenstelling van de bevolking, om de geïnteresseerde niet-cultuurbezoekers beter te bereiken, informeren, betrekken en stimuleren om deel te nemen.

Als we de eerder genoemde macrotrends vertalen naar dat wat nodig is om de cultuurregio 025 verder te versterken, zien we een aantal uitdagingen. Deze bevinden zich op het gebied van publiek en participatie, cultuureducatie, talentontwikkeling, vernieuwing binnen de sector, de verbinding met andere disciplines *(cross-overs)* en met andere sectoren: onderwijs, welzijn, zorg en economie. De focus van onze ambities ligt kortom op ons huidige en ons toekomstige publiek en op het versterken van de sector.

Ons profiel toont dat in 025 de voorwaarden aanwezig zijn om met deze ambities aan de slag te gaan. Hier is mentaal en fysiek ruimte voor ontwikkeling, creatie en experiment. In de woorden van Jeroen van Erp, voorzitter van de Dutch Creative Council en hoogleraar aan de TU Delft en Jann de Waal van het Topteam Creatieve Industrie: “Zonder fysieke plek, geen toevallige ontmoetingen. Zonder ontmoetingen, geen *coalitions of the willing*. Zonder *coalitions of the willing,* geen innovatie.”

Voor en met ons publiek

1. Culturele kennis vergaren en delen

Op instellingsniveau weten we veel, maar via collectief onderzoek kunnen we nog meer kennis vergaren over de behoeften, het gedrag en de interesse van onze (potentiële) bezoekers. Ook over de (potentiële) bezoekers van buiten de regio die 025 voor een dag, avond of weekend bezoeken.

In 2018 hebben we onder de inwoners van Arnhem en Nijmegen en onder de Nederlandse bezoekers en niet-bezoekers van beide steden onderzoek gedaan (zie bladzijdes 22 en 23 en bijlage B). Hieruit blijkt dat er veel ruimte is om de Nijmegenaren beter te informeren over het cultuuraanbod in Arnhem en andersom. Daarnaast toont het onderzoek aan dat de mobiliteit voor cultuur tussen de twee steden weliswaar redelijk hoog is, maar dat er nog altijd ruimte is voor groei. Het onderzoek biedt ook kansen voor het creëren van een aanbod dat past bij dat wat er leeft in de regio en van mogelijkheden tot betere afstemming op behoeften en wensen op het gebied van programmering en marketing. De twee gemeenten en de provincie dragen bij door gezamenlijk langjarig inwonersonderzoek te doen en zo de ontwikkelingen in de regio en de markt in kaart te krijgen en te analyseren.

Zie proeftuin: 1. **Publiekskennis & smaakclusters**

2. Investeren in het publiek van de toekomst

Er moet continu gewerkt worden aan de basis van de cultuursector. Het is nooit af. Net zoals sport belangrijk is voor onze fysieke ontwikkeling en gezondheid, zo is cultuur belangrijk voor onze mentale en emotionele ontwikkeling en welzijn. Wij willen nog meer tijd, energie en geld investeren in cultuureducatie, vooral voor scholieren, want jong geleerd is oud gedaan. Wij willen intensiever werken met het primaire en voortgezet onderwijs en het mbo om zodoende de samenleving in haar geheel te betrekken. Cultuureducatie en -participatie zijn en blijven de komende jaren speerpunten in 025.

Zie proeftuin: 1. **Publiekskennis & smaakclusters**
6. **Hub filmeducatie & beeldgeletterdheid**
7. **025 Convenant onderwijs & cultuur**

De sector versterken

3. Doorlopend van en met elkaar leren

Wij willen actief werken aan netwerkvorming in en verder professionalisering van de cultuursector in 025. CNA en CNN en hun leden gaan intensiever samenwerken op het gebied van onderzoek, talent- en productontwikkeling, presentatie en marketing, onder het credo: wij leren van elkaar, versterken elkaar en zijn daardoor efficiënter en effectiever. Dit gebeurt door structurele overleggen tussen de twee cultuurnetwerken, afstemming tussen de cultuurgenres in de twee steden en het gezamenlijk benaderen van het publiek. Daarnaast creëren we gezamenlijk, cultuursector en overheden, kennisaanbod voor wie in de cultuursector behoefte heeft aan doorontwikkeling en scholing. Op deze manier willen wij de sector verder versterken en bijdragen aan een leven lang leren.

Zie proeftuin: 2. **Smart Culture 025**
3. **Gelders filmfonds & commisioner**

4. Talentontwikkeling

Maatschappelijke veranderingen vragen om een nieuwe vorm van talentontwikkeling. Processen als flexibilisering van arbeid, nieuwe verdienmodellen, de veranderende vraag van het publiek en de invloed van digitale media hebben zowel invloed op de culturele infrastructuur als op de positie van de maker. De maker van morgen heeft een zelfstandige beroepspraktijk en weet zich optimaal te manifesteren in een wereld waarin interdisciplinariteit, tijdelijke samenwerkingsverbanden en flexibele organisatievormen de norm zijn. Hij of zij laat zich steeds minder binnen de disciplines definiëren, maar ontwikkelt zijn of haar artistieke identiteit en signatuur vanuit de kruisbestuiving van disciplines. 025 biedt een antwoord op de opkomst van deze nieuwe maker. Scouting, ondersteuning en stimulering staan niet los van de omgeving waarin dit gebeurt. De toekomst en inbedding van ons

toptalent is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van instellingen, podia, overheden, bedrijven en opleidingen in de regio.

Zie proeftuin:
3. **Gelders filmfonds & commisioner**
4. **Productienetwerk jeugdtheater & dans**
5. **Poppunt Gelderland**
6. **Hub filmeducatie & beeldgeletterdheid**

Samen sterker

5. Een brug slaan tussen theorie en praktijk

De twee steden en de regio hebben een breed palet aan culturele instellingen en (kunstvak)opleidingen zoals ArtEZ, de Radboud Universiteit en Universiteit Wageningen, als ook de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Van Hall Larenstein, ROC NIjmegen en ROC Rijn IJssel. Wij gaan de incidentele samenwerking structureren en samen optrekken als het om onderzoek, innovatie en werkervaring gaat. Zo slaan wij een brug tussen theorie en praktijk in de regio en dragen wij bij aan een aantrekkelijk woon-studie-werk-vestigingsklimaat.

Zie proeftuin: 3. **025 Convenant onderwijs & cultuur**

6. Cultuur als katalysator

Wij willen binnen de grenzen, maar ook óver voorbij de grenzen van de cultuursector samenwerken. Naast samenwerking met de onderwijsinstellingen willen we nog intensiever samenwerken met de sterk ontwikkelde creatieve industrie die in beide steden aanwezig is. Hier komen innovatie, techniek, economie en cultuur samen; en liggen er bijna grenzeloze grote kansen voor beide sectoren. Er gebeurt al het nodige, maar er liggen méér mogelijkheden voor samenwerkingsverbanden in de kennisregio op het gebied van gezondheid, voeding en energie, maar ook tussen de cultuursector en zorg, gezondheid, natuur en milieu, en de leefomgeving. Hiermee wordt de cultuursector maatschappelijk nog relevanter. Door de flexibiliteit van de middelgrote steden en de groene ruimte die de regio biedt, heeft de regio de potentie om nog meer een nationaal en internationaal onderscheidende programmering neer te zetten en daarin diverse partners op te zoeken.

Zie proeftuin: 8. **Broeikasfestival 025**

7. Afstemming cultuurbeleid

De samenwerking tussen de gemeentelijke en provinciale overheden wordt geïntensiveerd en versterkt. We formuleren gezamenlijke opgaven binnen het cultuurbeleid. Waar nodig en mogelijk stemmen we af de effectieve inzet van instrumenten af. Met de rijksoverheid stemmen we af hoe we de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de BIS-instellingen vormgeven.

Zie proeftuin: 9. **Intensivering samenwerking overheden**

Stapsgewijs uitvoeren

Dit project is veelzijdig en ambitieus. Wij kunnen deze plannen niet in één sprong realiseren, daarom gaan we stapsgewijs te werk. De proeftuinen en projecten die we de komende twee jaar uitvoeren (zie hoofdstuk 5) spelen hierin een belangrijke rol en geven invulling aan deze ambities. Voor ieder van deze ambities stellen we concrete doelen voor de korte en middellange termijn. Hierbij bouwen we ruimte in om te experimenteren, te falen en te leren. Het nemen van risico's hoort immers onlosmakelijk bij innovatie, vernieuwing en vooruitgang. Ook zorgen we ervoor dat anderen van onze ervaringen kunnen leren.

Blijvend in cultuur investeren

Los van de bovengenoemde ambities blijven de drie overheden de komende jaren investeren in de culturele infrastructuur in 025. We nemen uiteraard onze verantwoordelijkheid voor de lokale en regionale basis en blijven investeren in het top- en middensegment: de BIS- en fondsgezelschappen. Niet voor niets hebben Arnhem en Nijmegen in hun recente coalitieakkoorden meer geld voor cultuur uitgetrokken. We gebruiken de komende twee jaar om te inventariseren of en, zo ja, waar zich eventueel zwakke of zelfs ontbrekende schakels bevinden. We bezien dan eerst wat onze eigen inzet kan zijn en treden waar nodig vervolgens in overleg met de rijksoverheid.

5. Proeftuinen

Om met de woorden van zakenman John D. Rockefeller te spreken: “Als je wilt slagen moet je nieuwe wegen inslaan, in plaats van reizen langs de versleten paden van het gewone succes.” Om onze ambities te bereiken moeten we durven experimenteren, falen en leren. Zonder risico’s geen innovatie, vernieuwing en vooruitgang. Hiervoor dienen de proeftuinen. Onze ambities op het gebied van publiek, het versterken van de sector en het intensiveren van de samenwerking zijn geconcretiseerd in een negental tuinen die we in de komende twee jaar willen oppakken. Sommige van de projecten lopen al, andere staan nog in de kinderschoenen, alle zijn belangrijk. De proeftuinen worden hiernaast kort toegelicht. In de bijlage zijn alle proeftuinen terug te vinden met verdiepende informatie.

1. Publiekskennis & smaakclusters

Door inwoners van 025 beter en gerichter te informeren over het aanbod wordt de deelname aan cultuur door (potentieel) publiek vergroot. In deze proeftuin worden bezoekers onderverdeeld in zogenaamde smaakclusters. Uit de resultaten van ons inwonersonderzoek kunnen we de voorkeuren van de respondenten halen. Wij weten wat het demografische profiel en de reisbereidheid is van de verschillende bezoekers. Daarnaast weten we bijvoorbeeld naar welke andere instellingen een bezoeker van Museum Het Valkhof gaat, in zowel Arnhem als Nijmegen.
Door deze kennis over klantgroepen kunnen we de markt beter segmenteren, wat niet alleen kansen voor marketing biedt. Het inzicht in bezoekersgedrag en -wensen suggereert en stimuleert namelijk ook samenwerkingen tussen instellingen en festivals, makers en podia in de regio, waaruit onverwachte resultaten en een pluriformer aanbod kan ontstaan.

Zie bijlage A: 1. **Publiekskennis & smaakclusters**

2. Smart Culture 025

In de culturele sector in beide steden bestaat behoefte aan kennisuitwisseling, coaching, netwerkvorming en (door)ontwikkeling. Smart Culture 025 brengt vraag en aanbod samen, of het nu gaat om informatie, kennis, ervaring of faciliteiten. Het is een platformfunctie voor de gehele sector en kent verschillende instapniveaus voor deelnemers: van beginnend tot gearriveerde top. Zo wordt het voor iedereen mogelijk om zijn of haar kennisniveau en vaardigheden te verdiepen of te verbreden. Het principe achter het lerend netwerk is ‘halen en brengen’: zij die zich al verder hebben ontwikkeld, delen hun kennis met de anderen. Zo versterkt Smart Culture 025 de culturele infrastructuur in de regio en faciliteert het talent. Dit draagt bij aan de aantrekkelijkheid om op deze plek te zijn en te blijven als maker.

Zie bijlage A: 2. **Smart Culture 025**

3. Gelders filmfonds & commisioner

025 staat sterk op de kaart op het gebied van film. LUX is een voorbeeld voor filmhuizen in het land en Focus Filmtheater zorgt voor een vernieuwde waardering van film in Arnhem. Filmfestival Go Short is uniek in Nederland en beeldbepalend voor de regio. Met deze proeftuin willen wij een brug slaan tussen plaatselijke en landelijke fondsen. Het doel is het verstevigen van zowel het productieklimaat als talentontwikkeling op het gebied van film. Het gaat om een fonds dat enerzijds regionale filmproducties aanjaagt, professionaliseert en financiert, en anderzijds de regio aantrekkelijk maakt voor het hosten en begeleiden van landelijke en internationale producties.

Zie bijlage A: 3. **Gelders filmfonds & commisioner**

4. Productienetwerk jeugdtheater & -dans

De jeugdtheatergezelschappen in de BIS kunnen door hun beperkte middelen jonge makers te weinig onderzoeks- en ontwikkeltijd bieden. Hiermee wordt de ontwikkeling van het jeugdtheater en -dans tekort gedaan. De podia in 025, Theatergroep Kwatta, Introdans, ArtEZ, De Nieuwe Oost, Theatergroep Oostpool en Theater Sonnevanck gaan onderzoeken hoe een noodzakelijke landelijke ontwikkelplek voor jeugdtheater en -dans praktisch gerealiseerd kan worden. Bij deze werkwijze wordt gebruikgemaakt van aanwezige mogelijkheden in het (jeugdtheater)veld.

In de eerste fase wordt door middel van een dialoog een realistische werkvorm uitgewerkt. Dit gesprek wordt gevoerd in samenwerking met alle betrokken jeugdtheater- en jeugddansgezelschappen en andere belanghebbenden (zoals het Fonds Podiumkunsten) om een zo breed mogelijk draagvlak te creëren. De tweede fase speelt zich af in Oost-Nederland. Door middel van een aantal projecten zullen de principes worden uitgewerkt zoals die in de eerste fase zijn ontwikkeld. Deze tweede proeftuinfase wordt gebruikt om een definitieve vorm te vinden voor de periode 2021-2024.

Zie bijlage A: 4. **Productienetwerk jeugdtheater & dans**

5. Poppunt Gelderland

Als de ‘Radiohead van de toekomst’ in Gelderland leeft, dan zal dat talent voortaan ook tot ontwikkeling worden gebracht. Er wordt namelijk gebouwd aan een duurzame provinciale infrastructuur op het gebied van poptalentontwikkeling. Alle mogelijke locaties waar talenten zich ontwikkelen worden in kaart gebracht en dorpen, steden en regio’s worden met elkaar verbonden. Er wordt een brug geslagen van het cafécircuit naar de kleinere poppodia. De talentmanagers van

Luxor Live (Arnhem), Doornroosje (Nijmegen) en Gigant (Apeldoorn) jagen verschillende activiteiten aan waarbij een jaarlijks provinciaal Noorderslag-achtig festival het meest prominente exponent is. Deze activiteiten vinden plaats op locaties in de (grote) steden en in de regio. Dit alles betekent een betere en natuurlijke doorstroom van talent naar productiehuis De Nieuwe Oost: de plek waar de beste talenten een plek krijgen om de laatste stap te kunnen maken.

Zie bijlage A: 5. **Poppunt Gelderland**

6. Hub filmeducatie & beeldgeletterdheid

Beeldcultuur vervult een belangrijke functie in het dagelijks leven van kinderen en jongeren. Hier is echter geen structurele aandacht voor in het onderwijscurriculum. Deze proeftuin zorgt dat film- en beeldeducatie beter verankerd wordt in het programma van scholen in de regio en dat (culturele) partners beter worden ondersteund bij hun activiteiten op dit gebied. De hub wordt een knooppunt waarin netwerken, aanbod, kennis en expertise worden uitgewisseld, gestimuleerd en ontwikkeld. Dit gebeurt middels activiteiten als regionale (netwerk- en kennis-) bijeenkomsten, een conferentie, deskundigheidsbevordering (workshops of trainingen), adviesgesprekken, onderzoek en ontwikkeling van producten of diensten. Het project dient als pilot en *best practise,* en is idealiter de voorloper van een landelijk netwerk, waarbij elke regio/landsdeel is gedekt.

Zie bijlage A: 6. **Hub filmeducatie & beeldgeletterdheid**

7. 025 Convenant onderwijs & cultuur

In 2019 ligt er een convenant met Radboud Universiteit Nijmegen, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, ArtEZ, ROC Rijn IJssel, ROC A12, ROC Nijmegen, Van Hall Larenstein, Wageningen University & Research, CNA en CNN. Het motto van de door CNA en CNN geïnitieerde samenwerking, waarover alle partijen enthousiast zijn, luidt: “We willen alles wat in deze regio zit eruit halen.” De cultuur- en onderwijsinstellingen hebben namelijk een gezamenlijk belang, bijvoorbeeld voor stage- of onderzoeksplaatsen, de verbinding tussen theorie en praktijk, en de aanwas van potentieel publiek, makers en medewerkers. De samenwerking is een voorwaarde om te komen tot een gezamenlijke basis en tot kansrijke, nieuwe, bovenlokale initiatieven. Hierdoor wordt het totaal meer dan de som der delen. Nog dit jaar zullen alle betrokken partijen een intentieverklaring tekenen, als opmaat naar het convenant.

Zie bijlage A: 7. **025 Convenant onderwijs & cultuur**

8. Broeikasfestival 025

025 beschikt over een nagenoeg complete keten van opleiding, productie en presentatie. Het doel van het Broeikasfestival is een doorlopende ontmoeting te stimuleren tussen instellingen, makers en disciplines, om zo vernieuwing en ontwikkeling op alle denkbare niveaus tot stand te brengen. Daarbij wordt volop ruimte geboden aan onderzoek en experiment. Er moeten zaadjes geplant kunnen worden, die tot volle bloei kunnen komen, maar ook al vroegtijdig kunnen verpieteren. Het project bestaat dan ook uit twee lijnen: het proces zelf, de zogenaamde moestuinfase, en de presentatie van de uitkomsten van het proces, het Broeikasfestival. Een coördinator knoopt alle verschillende ideeën en mensen aan elkaar. Het festival zelf vindt plaats in de ‘fysieke proeftuin’ Park Lingezegen, de groene long tussen Arnhem en Nijmegen.

Zie bijlage A: 8. **Broeikasfestival 025**

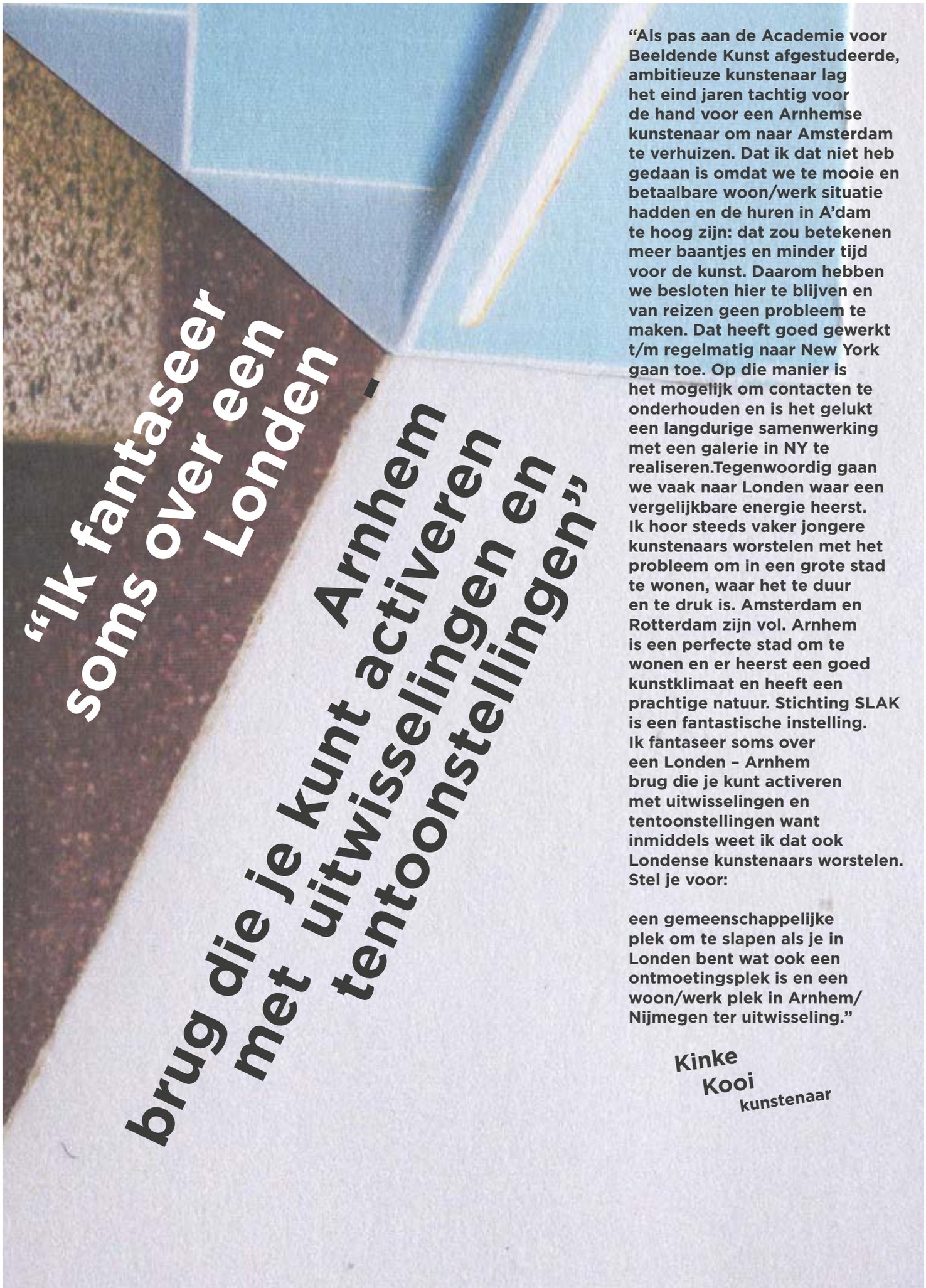
9. Intensivering samenwerking overheden

In de intentieverklaring die CNA en CNN eind 2017 tekenden vraagt het veld nadrukkelijk om betere afstemming tussen de verschillende overheden. De komende twee jaar gaan de gemeenten en provincie aan de slag met het formuleren van gezamenlijke opgaven binnen het cultuurbeleid. Waar nodig en mogelijk stemmen we de effective inzet van instrumenten af. Hiermee vergroten we de doelmatigheid, effectiviteit en efficiëntie van het cultuurbeleid. Een belangrijk speerpunt is de mogelijke harmonisatie van het aanvragen en afrekenen van subsidies. Daarnaast gaan we ook in gesprek met de rijksoverheid over de behoeften en opgaven uit de regio, de bijdrage aan het landelijke cultuurbeleid, eventuele knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen.

Zie bijlage A: 9. Intensivering samenwerking overheden

Hoe verder?

Dit Groeidocument is een eerste stap in ons proces waaraan we als overheden en instellingen in de komende jaren samen verder werken. Het succes van het proces tot nu toe – met de verkenning, dit Groeidocument en de proeftuinen als eerste resultaten - willen we concretiseren en uitbouwen. De leden van CNA en CNN blijven elkaar regelmatig treffen, en dat geldt ook voor de overheden. Daarnaast wordt in wisselende verbanden - met instellingen en overheden - aan de proeftuinen gewerkt. Rond belangrijke momenten in het landelijke proces naar de totstandkoming van de subsidieperiode 2021 - 2024 zullen instellingen en overheden zoveel mogelijk gezamenlijk optrekken en voorsorteren. De begeleidingscommissie houdt het overzicht, bewaakt de voortgang en agendeert. En natuurlijk kijken we hoe we bereikt succes gaan delen met anderen. Voorop staat: iedereen die zich verbonden voelt met onze ambities moet vroeg of laat kunnen aanhaken!

“Als pas aan de Academie voor Beeldende Kunst afgestudeerde, ambitieuze kunstenaar lag het eind jaren tachtig voor de hand voor een Arnhemse kunstenaar om naar Amsterdam te verhuizen. Dat ik dat niet heb gedaan is omdat we te mooie en betaalbare woon/werk situatie hadden en de huren in A’dam te hoog zijn: dat zou betekenen meer baantjes en minder tijd voor de kunst. Daarom hebben we besloten hier te blijven en van reizen geen probleem te maken. Dat heeft goed gewerkt t/m regelmatig naar New York gaan toe. Op die manier is het mogelijk om contacten te onderhouden en is het gelukt een langdurige samenwerking met een galerie in NY te realiseren.Tegenwoordig gaan we vaak naar Londen waar een vergelijkbare energie heerst. Ik hoor steeds vaker jongere kunstenaars worstelen met het probleem om in een grote stad te wonen, waar het te duur en te druk is. Amsterdam en Rotterdam zijn vol. Arnhem is een perfecte stad om te wonen en er heerst een goed kunstklimaat en heeft een prachtige natuur. Stichting SLAK is een fantastische instelling. Ik fantaseer soms over een Londen – Arnhem brug die je kunt activeren met uitwisselingen en tentoonstellingen want inmiddels weet ik dat ook Londense kunstenaars worstelen. Stel je voor:

een gemeenschappelijke plek om te slapen als je in Londen bent wat ook een ontmoetingsplek is en een woon/werk plek in Arnhem/ Nijmegen ter uitwisseling.”

Kinke Kooi
kunstenaar

“DE MEEST EIGENZINNIGE PLEK VOOR KUNSTENAARS”

“Arnhem en Nijmegen zijn in 2025 niet zomaar twee steden waar veel te doen is. Maar dan is het de meest eigenzinnige plek voor kunstenaars met als buren de Randstad en het Ruhrgebied.”

Jaap Robben
schrijver en dichter

“Arnhem staat buiten de waan van de dag, zonder geïsoleerd te zijn. Arnhem is niet dichtgesmeerd, voor rafelranden hoef je hier het centrum niet uit. En waar ruimte is, zijn kansen. Arnhem is groen en rauw, industrieel en oud, vernieuwend en weerbarstig. Het oosten is de poort naar Europa.”

Jibbe Willems
theatermaker en -schrijver

“waar de voorkant van ontwikkelingen wordt opgezocht en onverschilligheid of gemakzucht geen plek hebben.”

“Nijmegen heeft een lange traditie op gebied van jazz en geïmproviseerde muziek. Een traditie die sinds 35 jaar enthousiast met Arnhem gedeeld wordt. Sinds het ArtEZ conservatorium een stevige opleiding Jazz & Pop heeft vloeien de scenes van beide steden mooi in elkaar over. Inmiddels kent de regio een muziekprogrammering bij de vele festivals en podia die landelijk onderscheidend is en waar de voorkant van ontwikkelingen wordt opgezocht en onverschilligheid of gemakzucht geen plek hebben.”

Michiel Braam
pianist en componist

“DE SAMENWERKING TUSSEN ARTEZ EN DE RADBOUD UNIVERSITEIT ..... ONDERSCHRIJFT DE ROL EN HET BELANG VAN RESEARCH THROUGH DESIGN”

“De samenwerking tussen ArtEZ en de Radboud Universiteit, die ten grondslag ligt aan mijn promotie, onderschrijft de rol en het belang van Research through Design op het gebied van mode. Het biedt mij als ontwerper ruimte voor experiment en theoretische reflectie, om zodoende innovaties te kunnen creëren en alternatieven voor het huidige modesysteem.”

Pauline van Dongen
modeontwerper
en fashion innovator

Bijlagen

BIJLAGE A
Proeftuinen formats

1. Publiekskennis & smaakclusters
2. Smart Culture 025
3. Gelders filmfonds & commissioner
4. Productienetwerk jeugdtheater & -dans
5. Poppunt Gelderland
6. Hub filmeducatie & beeldgeletterdheid
7. 025 Convenant onderwijs & cultuur
8. Broeikasfestival 025
9. Intensivering samenwerking overheden

BIJLAGE B
Inwonersonderzoek Arnhem Nijmegen

BIJLAGE C
Route Oost

BIJLAGE D
Beleidskaders

BIJLAGE E
Toeristisch imago onderzoek Arnhem Nijmegen

Colofon

Groeidocument
025 Arnhem Nijmegen

Oktober 2018

De leden van CNA en CNN
ArtEZ , Bibliotheek Gelderland Zuid, Focus Filmtheater, Doornroosje, Go Short, Het Gelders Orkest, Introdans, Kwatta, De Lindenberg, LUX, Luxor Live, Musis en Stadstheater Arnhem, Museum Arnhem, Museum Het Valkhof, Music Meeting, De Nieuwe Oost, Posttheater, Rozet, StadsschouwburgIDe Vereeniging, Toneelgroep Oostpool

Begeleidingscommissie
Betty Bergman, gemeente Nijmegen
Jenny Doest, Rozet
Sanne Grijsen, Music Meeting
Elza Harthoorn, gemeente Nijmegen
Eve Hopkins, De Nieuwe Oost
Pien Houthof, LUX
Gabrielle de Nijs-Bik, Provincie Gelderland
Nick Pijnappels, gemeente Nijmegen
Esther Ruiten, gemeente Arnhem
Cile Schulz, gemeente Arnhem
Annemarie Geurink, De Vormforensen
Annelou van Griensven, De Vormforensen
Stephen Hodes, LAgroup

Redactiecommissie
Sanne Grijsen, Music Meeting
Elza Harthoorn, gemeente Nijmegen
Stephen Hodes, LAgroup
Cile Schulz, gemeente Arnhem

Eindredactie
Loes van Beuningen

Drukwerk
Drukkerij Tielen

Ontwerp
De Vormforensen
www.devormforensen.nl

25
Arnhem
Nijmegen